

DET KONGELIGE
FORSVARSDPARTEMENT

Prop. 134 L

(2021–2022)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i forsvarsloven (utvidet adgang
til å inngå kontrakt om tjenesteplikt mv.)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold..	5	3.1.4	Departementets vurdering	17
			3.2	Øvrige endringsforslag som følge av forslag til ny § 25 i forsvarsloven	23
2	Bakgrunnen for lovforslaget.....	7	3.2.1	Gjeldende rett	23
2.1	Verneplikt og tjenesteplikt	7	3.2.2	Høringsnotatet	23
2.2	Forvaltning av reservister	8	3.2.3	Høringsinstansenes syn	23
2.2.1	Forsvarets produksjonsstruktur og styrkestruktur	8	3.2.4	Departementets vurdering	23
2.2.2	Reservisten	8	3.3	Inngåelse av kontrakt om tjeneste- plikt med sivil tilsatte	24
2.2.3	Aktiv reserve	9	3.3.1	Sivilt tilsattes tjenesteplikt etter forsvarsloven	24
2.3	Behovet for kontrakt om tjeneste- plikt	9	3.3.2	Høringsnotatet	24
2.3.1	Behovet for en utvidet adgang til å inngå kontrakt om tjenesteplikt med Forsvaret	9	3.3.3	Høringsinstansenes syn	25
2.3.2	Behovet for å lovfeste den arbeids- rettslige statusen til personer med kontrakt om tjenesteplikt	10	3.3.4	Departementets vurdering	26
2.4	Tydeliggjøring av sivil tilsattes tjenesteplikt og hjemmel for at områdesjefer i Heimevernet kan tilsettes på åremål	11	3.4	Åremålstilsetting av områdesjefer i Heimevernet	27
2.5	Høringen	11	3.4.1	Dagens ordning for områdesjefer i Heimevernet	27
			3.4.2	Høringsnotatet	27
			3.4.3	Høringsinstansenes syn	27
			3.4.4	Departementets vurdering	28
3	Endringer i forsvarsloven	13	4	Økonomiske og administrative konsekvenser	29
3.1	Utvidet adgang for Forsvaret til å inngå kontrakt om tjenesteplikt med personer uten verneplikt og utvidet tjenesteplikt for verne- pliktige	13	5	Merknader til de enkelte bestemmelser	30
3.1.1	Gjeldende rett	13		Forslag til lov om endringer i forsvars- loven (utvidet adgang til å inngå kontrakt om tjenesteplikt mv.)	32
3.1.2	Høringsnotatet	13			
3.1.3	Høringsinstansenes syn	15			

DET KONGELIGE
FORSVARSDEPARTEMENT

Prop. 134 L

(2021–2022)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i forsvarsloven (utvidet adgang til å inngå kontrakt om tjenesteplikt mv.)

*Tilråding fra Forsvarsdepartementet 22. juni 2022,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Støre)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Forsvarsdepartementet fremmer i denne proposisjonen forslag til endringer i forsvarsloven. Departementet foreslår å lovfeste en utvidet adgang for Forsvaret til å inngå kontrakt om tjenesteplikt for personer uten verneplikt, og om utvidet tjenesteplikt for vernepliktige, gjennom å endre gjeldende § 25 i loven. Departementet foreslår å lovfeste den arbeidsrettslige statusen til personer som inngår en slik kontrakt. Departementet foreslår også å tydeliggjøre i forsvarsloven at Forsvarsdepartementet og underliggende etater kan inngå kontrakt om tjenesteplikt med egne sivilt tilsatte. Videre foreslås det at områdesjefene i Heimevernet kan tilsettes på åremål. Det foreslås også enkelte andre endringer i forsvarsloven for å tydeliggjøre at personer med kontrakt om tjenesteplikt omfattes av de samme reglene som vernepliktige.

En tilspisset sikkerhetssituasjon og endret trusselbilde har ført til et behov for skjerpet beredskap og kortere klartider, samt mer forutsigbar og fleksibel tilførsel av sivil og spesialisert kompetanse til Forsvaret. I den forbindelse har Stortinget sluttet seg til en økt ambisjon for anvendelse av reservister til nasjonal beredskap, og en revitalisering av reservistkonseptet, jf. Stortingets behandling av Innst. 62 S (2016–2017) til Prop. 151 S (2015–2016), Innst. 50 S (2017–2018) til Prop. 2 S (2017–2018), og Innst. 87 S (2020–2021) til Prop. 14 S (2020–2021). Forsvarsdepartementet og Forsvaret har de siste årene jobbet med å operasjonalisere og implementere nye rammer for anvendelse og ivaretagelse av reservister, som beskrevet i langtidsplanen for forsvarssektoren.

Forslaget om en utvidet adgang for Forsvaret til å inngå kontrakt om tjenesteplikt med personer uten verneplikt og en utvidet tjenesteplikt for vernepliktige, er et viktig grep for å realisere ambisjonene for økt anvendelse av reservister i langtidsplanen. Forslaget vil sikre en mer forutsigbar tilførsel av kompetanse til Forsvarets styrkestruktur, og unngå at viktig kompetanse går tapt for Forsvaret i planlegging av den nasjonale beredskapen.

Videre vil forslaget innebære mer forutsigbarhet for den enkelte. Personer som inngår en kontrakt i tråd med forslaget, vil ha tilsvarende rettigheter og plikter som personer som inngår en kontrakt om tjenesteplikt med Forsvaret.

Videre vil forslaget innebære mer forutsigbarhet for den enkelte. Personer som inngår en kontrakt i tråd med forslaget, vil ha tilsvarende rettigheter og plikter som personer som inngår en kontrakt om tjenesteplikt med Forsvaret.

heter og forpliktelser som personell som tjenestegjør med bakgrunn i den lovpålagte verneplikten. Det innebærer at de kan kalles inn til ordinær og ekstraordinær tjeneste etter forsvarsloven § 17 på lik linje med vernepliktige. Departementet foreslår å lovfeste at personer som har inngått kontrakt om tjenesteplikt ikke skal anses som arbeidstakere. Det vil gi de samme arbeidsrettslige status som vernepliktige.

Forsvaret har mange sivilt tilsatte i funksjoner som også må ivaretas i krig. Departementet foreslår derfor å tydeliggjøre at Forsvarsdepartementet og underliggende etater kan inngå kontrakt om tjenesteplikt med egne sivilt tilsatte. Dette vil også tydeliggjøre at sivilt tilsatte som inngår en slik kontrakt, i krig eller når krig truer er pliktig til å møte på jobb og utføre sitt arbeid, uavhengig av hvilken risiko dette måtte kunne innebære.

Stillingen som områdesjef i Heimevernet er i dag definert som et verv. Etter departementets vurdering bør deler av funksjonen som områdesjef anses som et ordinært tilsettingsforhold. For å sikre Forsvarets behov for fleksibilitet i forvaltningen av denne personellgruppen og en hensiktsmessig rotasjon for disse funksjonene, foreslår departementet at områdesjefene i Heimevernet skal kunne tilsettes på åremål.

Departementet foreslår også å endre forsvarsloven § 17 første ledd første punktum, slik at det fremgår at de som inngår kontrakt om tjenesteplikt i medhold av forslag til endret § 25, også omfattes av plikten til ordinær og ekstraordinær tjeneste etter forsvarsloven § 17 andre og tredje ledd på lik linje med de vernepliktige. Departementet foreslår i tråd med dette også å endre § 17 fjerde ledd for å tydeliggjøre at myndigheten til å kalle inn til ekstraordinær tjeneste også omfatter personer med kontrakt om tjenesteplikt. Sistnevnte endring har ikke vært sendt på alminnelig høring. Hensikten med endringen er å skape sammenheng mellom § 17 og forslaget til ny § 25. Endringen er i all hovedsak av lovteknisk karakter, og kan derfor fremmes uten forutgående høring.

Departementet foreslår også å ta inn i forsvarsloven § 19 tredje ledd at det kan fastsettes forskrift om godtgjøring for de vernepliktige reservistene. Dette har ikke vært sendt på alminnelig høring. Hensikten med endringen er å skape sammenheng mellom § 19 og forslaget til § 25 syvende ledd. Endringen er i all hovedsak av lovteknisk karakter, og kan derfor fremmes uten forutgående høring.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

2.1 Verneplikt og tjenesteplikt

Den allmenne verneplikten bidrar til å forankre forsvaret av Norge i befolkningen, og til å sikre Forsvaret tilgang på nødvendig personell og kompetanse for å bemanne Forsvarets styrkestruktur. Verneplikten utgjør på den måten en viktig forutsetning og grunnlag for Forsvarets operative evne. Verneplikten utvikles kontinuerlig for å være best mulig tilpasset Forsvarets behov i henhold til den sikkerhetspolitiske situasjonen, og forvaltningen av de vernepliktige tilpasses Forsvarets til enhver tid gjeldende krav til reaksjonsevne og kompetansebehov.

For mange er det å avtjene verneplikten synonymt med førstegangstjenesten. Imidlertid er vernepliktstjenestens innhold langt bredere, og kan fortone seg forskjellig for ulike personer. Reservisttjeneste er en viktig del av vernepliktstjenesten. Den bidrar til at alle vernepliktige som tildeles en funksjon av Forsvaret i tilfelle krise og krig er forberedt og har tilstrekkelig kompetanse til å utføre oppgavene Forsvaret pålegger dem.

Verneplikten er hjemlet i Grunnloven § 119, som slår fast at statens borgere har en alminnelig plikt til å verne om sitt fedreland. Det følger videre av bestemmelsen at pliktens anvendelse og begrensninger skal fastsettes i lov. De juridiske rammene for dagens vernepliktsordning følger av forsvarsloven. Etter forsvarsloven § 2 er verneplikten den plikten norske statsborgere, og i noen tilfeller utenlandske statsborgere, har til å gjøre tjeneste i Forsvaret.

Med verneplikten følger også en tjenesteplikt i Forsvaret. Dette er plikten til i fred og krig å utføre de oppgavene som Forsvaret tildeler, i den stillingen og på det stedet Forsvaret bestemmer, jf. forsvarsloven § 2 tredje ledd. I tillegg til de vernepliktige, er også militært tilsatte og andre som har inngått kontrakt om tjenesteplikt med Forsvaret, tjenestepliktige etter forsvarsloven § 2 første ledd.

Tjenesteplikten i fred omfatter ordinær og ekstraordinær tjeneste etter forsvarsloven § 17.

Ordinær tjeneste omfatter førstegangstjeneste, repetisjonstjeneste, årlig heimevernstje-

neste og offisers-, befals- og spesialistopplæring. Det er Stortinget som fastsetter lengden på den ordinære tjenesten etter forslag i de årlige budsjettproposisjonene. Vernepliktige kan bli pålagt inntil 19 måneder ordinær tjeneste etter forsvarsloven § 18 første ledd. Innkalling til ordinær tjeneste styres av Forsvarets behov.

Ekstraordinær tjeneste avregnes ikke mot tjenesteplikten på 19 måneder og kommer derfor i tillegg til den ordinære tjenesten. Ekstraordinær tjeneste kan omfatte tjeneste for å avverge og begrense naturkatastrofer eller alvorlige ulykker, tjeneste for å ivareta andre vesentlige samfunnsinteresser, beredskapstjeneste ved styrkeoppbygging, særlige øvelser som skal styrke Forsvaret og vakthold og sikring av objekter og infrastruktur. Ekstraordinær tjeneste kan også benyttes for å kalle inn personell som må ivareta viktige funksjoner fordi andre avdelinger skal styrkeoppbygge.

Når tjenestepliktig personell kalles inn til tjeneste i kraft av den lovpålagte verneplikten, skal tjenesten det kalles inn til være innenfor rammen av ordinær eller ekstraordinær tjeneste som beskrevet i § 17.

Etter forsvarsloven § 17 fjerde ledd første punktum er myndigheten til å kalle inn vernepliktige til ekstraordinær tjeneste lagt til Kongen i statsråd. For vernepliktige i Heimevernet er det åpnet for at myndigheten til å kalle inn til ekstraordinær tjeneste etter § 17 tredje ledd bokstav a til c, ved forskrift kan delegeres til Forsvaret. Slik delegasjon er gjort i forskrift 16. juni 2017 om verneplikt og heimevernstjeneste (vernepliktsforskriften) § 40.

Forsvarsloven § 6 regulerer nærmere hvem som har verneplikt. Utgangspunktet er at alle norske statsborgere som er skikket til tjeneste i Forsvaret, har verneplikt fra det året de fyller 19 år, til utgangen av det året de fyller 44 år. Også utenlandske statsborgere kan pålegges verneplikt i Norge etter § 6 tredje ledd. Vilkåret for at utenlandske statsborgere skal kunne pålegges en verneplikt er at de oppholder seg i og har en fast tilknytning til Norge, og at det ikke er en avtale med landet de er statsborgere av som er til hinder for det.

Noen personellkategorier har en utvidet verneplikt. Personer som har vært tilsatt i militær stilling i Forsvaret i ett år eller mer etter gjennomført førstegangstjeneste, er vernepliktige til og med det året de fyller 55 år etter forsvarsloven § 13. I tillegg har Forsvaret mulighet til å pålegge en utvidet verneplikt i Heimevernet for personer mellom 44 og 55 år etter forsvarsloven § 14, dersom det ikke finnes nok personer under 44 år som kan disponeres i styrkestrukturen.

Forsvarsloven § 44 regulerer tilsetningsvilkårene for offiserer, befal, grenaderer og konstabler. Disse personellkategoriene defineres som militært tilsatte, og er underlagt de samme reglene for tilsetting. Militært tilsatte er gjennom sitt tilsetningsforhold med Forsvaret pålagt en tjenesteplikt. De tilsattes tjenesteplikt utløses av arbeidskontrakten med Forsvaret, men majoriteten av de militært tilsatte vil i tillegg også være vernepliktige etter forsvarsloven. Hvis ikke annet fremgår av den enkeltes tilsetningsforhold, gjelder reglene om verneplikt og tjenesteplikt i forsvarsloven kapittel 2 og 3 også for militært tilsatte.

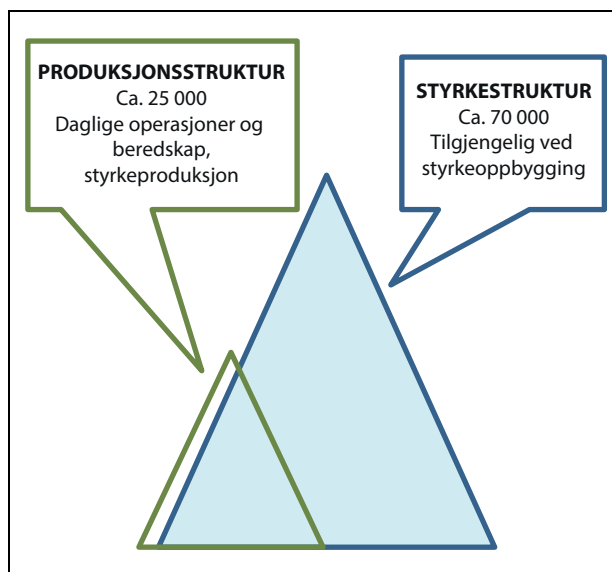
Personer som tjenestegjør i Forsvaret med bakgrunn i den lovpålagte verneplikten, gjennomfører en offentligrettslig plikt til ordinær og ekstraordinær tjeneste. Det følger forutsetningsvis av arbeidsmiljøloven § 1-6 første ledd bokstav b) at vernepliktige ikke regnes som arbeidstakere når de utfører tjenesten. Sivilt tilsatte i Forsvaret har ikke en tjenesteplikt etter forsvarsloven i kraft av ansettelsesforholdet, men kan etter omstendighetene ha en lovbestemt verneplikt som medfører at de har en slik tjenesteplikt.

2.2 Forvaltning av reservister

2.2.1 Forsvarets produksjonsstruktur og styrkestruktur

Forsvaret består av en styrkestruktur og en produksjonsstruktur. Produksjonsstrukturen ivaretar daglig drift (fredsdrift) i Forsvaret, og består i dag av ca. 25 000 stillinger. Produksjonsstrukturen bemannes av fast og midlertidig ansatte, både militære og sivile, samt vernepliktige i førstegangstjeneste. Personellet bekler som regel samme stilling i produksjonsstrukturen som i styrkestrukturen.

Store deler av produksjonsstrukturen overlapper med styrkestrukturen (se figur 2.1), men det finnes noen stillinger i produksjonsstrukturen som ikke inngår i styrkestrukturen, fordi de ikke er like relevante i krise og krig.

Figur 2.1 Illustrerer forholdet mellom produksjonsstrukturen og styrkestrukturen

Styrkestrukturen er Forsvarets «krigsstruktur» og omfatter alt personell som er nødvendige for gjennomføringen av militære operasjoner i krise og krig. Når Forsvaret beveger seg fra en produksjonsstruktur til en styrkestruktur kalles dette styrkeoppbygging. Styrkestrukturen består i dag av ca. 70 000 stillinger.

Den største andelen av styrkestrukturen bemannes av reservister, der Heimevernet alene disponerer ca. 40 000 reservister. Disse reservistene disponeres i definerte stillinger i styrkestrukturen og har forhåndsbestemte oppgaver i krise og krig. Dette betyr at reservistene fyller stillinger og funksjoner som ikke bemannes i fredstid. Forutsetningen for at Forsvaret kan disponere en person inn i styrkestrukturen, er at personen har en tjenesteplikt etter forsvarsloven. Den største andelen av reservistene i styrkestrukturen tjenestegjør med bakgrunn i den lovpålagte verneplikten, mens en mindre andel tjenestegjør med bakgrunn i en kontrakt om tjenesteplikt.

2.2.2 Reservisten

Reservister er personell som til daglig har sitt primære virke utenfor Forsvaret, men som samtidig har en tjenesteplikt i Forsvaret gjennom verneplikten, gjennom et tidligere tilsetningsforhold i Forsvaret eller gjennom kontrakt om tjenesteplikt. Tidligere militært tilsatte har i medhold av forsvarsloven § 13 en utvidet verneplikt til og med det året de fyller 55 år. Reservistene er personell som Forsvaret i fredstid normalt ikke har behov for å disponere for å utføre Forsvarets oppgaver,

men som det vil kunne være behov for på det tidspunktet en krise oppstår. Reservister skal følgelig ikke dekke permanente kompetansebehov i Forsvaret i fredstid.

Overordnet vil alle personer med verneplikt og/eller tjenesteplikt kunne betegnes som reservister, uavhengig av om de tjenestegjør i Forsvaret eller ikke fordi de ved Forsvarets behov kan disponeres i en stilling eller på et sted Forsvaret bestemmer når situasjonen krever det. Slik verneplikten forvaltes i dag, er det imidlertid langt fra alle vernepliktige som kalles inn til å avtjene tjenesteplikten. Derfor benytter man hovedsakelig begrepet reservister om personer som disponeres i Forsvarets styrkestruktur etter avtjent førstegangstjeneste, inkludert i Heimevernet.

Reservister som ikke disponeres i styrkestrukturen etter avtjent førstegangstjeneste kalles udisponerte reservister. De udisponerte reservistene er en ressurs som besitter sivil kompetanse og/eller grunnleggende militære ferdigheter, og Forsvaret kan kalle de inn til tjeneste ved behov selv om de ikke er styrkedisponert. Dette kan for eksempel være som erstatningsmannskaper i styrkestrukturen ved langvarige kriser og pågående operasjoner, for å sikre Forsvarets utholdenhet. Personer som ikke har gjennomført førstegangstjeneste blir i liten grad en del av reserven.

Reserven rekrutteres hovedsakelig fra det personellet og den kompetansen som fremskaffes gjennom førstegangstjenesten, og bygger dermed hovedsakelig på verneplikt.

2.2.3 Aktiv reserve

For å nå målet om kortere klartider i tilfelle styrkeoppbygging har Forsvaret innført konseptet aktiv reserve i hele Forsvaret. Konseptet omfatter alle reserviststillingene i styrkestrukturen, og innebærer at Forsvaret øker ambisjonen for trening og øving slik at reservistene i større grad og mer jevnlig – mer aktivt, øver på oppgavene sine sammen med avdelingene der de er styrkedisponert. Målet er å forminske risikoen for å miste verdifull tid i forbindelse med styrkeoppbygging på det tidspunktet en krise oppstår.

Deler av den aktive reserven vil være spesielt innrettet mot hurtig innsats og hurtig beredskap, tilsvarende dagens innsatsstyrke i Heimevernet. Tjeneste i innsatsreserven stiller skjerpede krav til personellens kompetansenivå og reaksjonstid i forhold til resten av reserven. Deler av innsatsreserven vil også stå på internasjonal beredskap. Tjeneste i innsatsreserven stiller særlige krav til motivasjon hos personellet, og vil derfor primært

bestå av både vernepliktige og tjenestepliktige på kontrakt som selv ønsker slik tjeneste.

Ved innføringen av det nye reservistkonseptet skal reservistene være en integrert del av avdelingene sine. De skal være trent, øvd og utrustet i henhold til avdelingens oppdrag, og i tråd med Forsvarets behov. Slik vil reserven utgjøre et mer relevant bidrag til den nasjonale beredskapen, og bidra til å styrke Forsvarets operative evne. I praksis vil dette innebære mer trening og øving for mange av reservistene.

For at den plikten samfunnet pålegger ikke skal bli en urimelig belastning for den enkelte, men også fordi et velfungerende reservistkonsept fordrer motiverte tjenestepliktige som velvillig møter opp til tjeneste når behovet oppstår, vil regjeringen i løpet av 2023 innføre en ny godtgjøringsmodell for reservister basert på inntektskompensasjon. Videre vil Forsvaret arbeide for å sikre solid forankring og samarbeid med arbeidsgivere og resten av samfunnet, blant annet for å skape forståelse for samfunnsoppdraget reservistene løser.

2.3 Behovet for kontrakt om tjenesteplikt

2.3.1 Behovet for en utvidet adgang til å inngå kontrakt om tjenesteplikt med Forsvaret

Den lovbestemte verneplikten er hovedgrunnlaget for disponering i styrkestrukturen. Imidlertid har den lovbestemte verneplikten noen overordnede rammer med hensyn til hvem verneplikten gjelder for, og hvor lang ordinær tjeneste de vernepliktige kan pålegges. Dette gjør at Forsvarets behov for tilstrekkelig øvet og trent personell ikke dekkes fullt ut. Rammene for verneplikten kan og i noen grad gjøre det vanskelig å sikre tilstrekkelig kontinuitet i treningen. De begrensinger rammene for verneplikten setter, gjør det derfor nødvendig for Forsvaret å også kunne anvende kontrakt om tjenesteplikt med personer som har en kompetanse Forsvaret har bruk for. Kontrakt om tjenesteplikt er typisk aktuelt for personer der rammene i verneplikten er uttømt, personer som ikke har verneplikt etter forsvarsloven, eller der forsvarsloven setter begrensinger for innkalling til tjeneste. Dette er personer som påtar seg en tjenesteplikt gjennom kontrakten. Forsvaret har i dag en særskilt lovregulert adgang til å inngå kontrakter om tjeneste i Heimevernet etter forsvarsloven § 24, og om frivillig tjeneste for kvinner født før 1. januar 1997 etter forsvarsloven § 25.

Forsvaret har også behov for å kunne benytte seg av reservister i den daglige driften (produksjonsstrukturen). Dette vil som hovedregel være i forbindelse med oppdrag av begrenset varighet. I denne forbindelse gis reservisten en midlertidig tilsetting for oppdragets varighet. Midlertidig tilsetting vil følge de alminnelige reglene om dette i statsansatteloven.

Forsvaret investerer i dag betydelige ressurser i opplæring og kompetanseheving av vernepliktige i førstegangstjeneste. I noen tilfeller er opplæringen så omfattende at den samlede lovpålagte tjenesten på 19 måneder ordinær tjeneste nesten er uttømt ved utdanningens slutt. I andre tilfeller har personellet blitt erfarne og kompetente reservister innenfor rammen på 19 måneder og er en viktig ressurs for avdelingen sin. I begge tilfeller er det ønskelig å kunne inngå kontrakt med personellet slik at kompetansen ikke går tapt fordi Forsvaret ikke lenger kan kalle de inn til ordinær tjeneste med hjemmel i forsvarsloven. En kontrakt om tjenesteplikt vil derfor gi Forsvaret en mer forutsigbar og fleksibel tilgang til kompetanse enn det som følger av verneplikten alene.

Anvendelse av reservister på kontrakt er også et viktig grep for at Forsvaret tidsmessig skal kunne trekke på større deler av reservistenes totale kompetansebeholdning og agilt kunne skalere kapasiteten innenfor enkelte kompetanseområder. Behovet for kontrakt gjelder blant annet innenfor spesielle kompetanseområder der Forsvaret ikke eller kun delvis utvikler kompetanse selv. Dette kan omfatte personer som har fått trening av Forsvaret gjennom tidligere ansettelsesforhold eller avtjening av verneplikten, og som senere har tatt en utdanning eller sivil karrierevei som er relevant for Forsvaret. Disse personene har en kombinasjon av militær og sivil kompetanse som er etterspurt i Forsvaret, og som Forsvaret vil kunne få behov for i krise eller krig. I dag er hjemmelsgrunnlaget for å benytte kontraktbaserte reservister i en nasjonal sammenheng avgrenset til Heimevernet, der det største volumet av kontraktbaserte reservister med nasjonal beredskap er knyttet til Heimevernets innsatsstyrke. Det er derfor behov for å utvide adgangen til å inngå kontrakt om tjenesteplikt til å gjelde hele Forsvaret.

For å utgjøre en relevant ressurs i krise og krig må personellet trene jevnlig på oppgavene i styrkestrukturen i fredstid. Departementets forslag om å utvide den lovfestede adgangen til å inngå kontrakt med Forsvaret om tjenesteplikt for personer uten verneplikt og om utvidet tjenesteplikt for vernepliktige, er ment å støtte opp om Forsvarets behov for å aktivt trene og øve reserven.

Utviklingen i arbeidslivet og i samfunnet for øvrig viser at det i befolkningen generelt finnes mye verdifull kompetanse og et stort ønske om å bidra til Forsvaret og resten av samfunnet. En utvidelse av Forsvarets lovfestede adgang til å inngå kontrakt om tjenesteplikt vil sikre Forsvaret bedre tilgang til den totale kompetansen i samfunnet, samtidig som det åpner opp for at også personer uten verneplikt kan bidra til den nasjonale beredskapen. Dette vil eksempelvis kunne omfatte personer over vernepliktig alder som ikke lenger kan disponeres i styrkestrukturen. Utvidelsen er viktig for at Forsvaret skal kunne benytte seg av reservistenes viktige kompetanse i krise og i krig. For personer som ikke er vernepliktige og som inngår kontrakt, vil tjenesteplikten omfatte både ordinær og ekstraordinær tjeneste. Dette innebærer at personer med kontrakt frivillig påtar seg de samme plikter som vernepliktige. De vil da også få samme rettigheter som vernepliktige. En kontrakt om tjenesteplikt i Forsvaret innebærer særlig inngripende plikter for den enkelte og konsekvenser for tredjepart, som hovedarbeidsgiver, familie mv. Forsvarsdepartementet mener derfor at adgangen til å benytte kontrakt om tjenesteplikt i hele Forsvaret for å løse oppdrag basert på Forsvarets behov bør reguleres i en egen lovhjemmel i forsvarsloven. En slik lovhjemmel vil også gi økt forutsigbarhet, både for den enkelte og for berørte tredjeparter. Departementet foreslår at lovhjemmelen regulerer inngåelse av kontrakt om tjenesteplikt for personer uten verneplikt, og om utvidet tjenesteplikt for vernepliktige.

2.3.2 Behovet for å lovfeste den arbeidsrettslige statusen til personer med kontrakt om tjenesteplikt

Departementet mener videre at det er behov for å lovfeste den arbeidsrettslige statusen til personer med kontrakt om tjenesteplikt i Forsvaret. Frostating lagmannsrett har i en dom fra desember 2019, LF-2019-583, behandlet spørsmålet om hvorvidt lønn og tjenestegodtgjøring som frivillig befal i Heimevernets innsatsstyrke, ga rett til feriepenger etter ferieloven § 2. Det rettslige spørsmål i saken var om saksøker hadde krav på feriepenger av det vederlag han mottok for frivillig tjeneste – ut over den tjenesteplikt han hadde som vernepliktig. Lagmannsretten uttaler at det er uomtvistelig at vederlag som mottas ved avtjening av verneplikt, ikke gir krav på feriepenger under henvisning til ferieloven § 10 femte ledd. Lagmannsretten vurderte kontrakten om frivillig tjeneste og tjenestens innhold opp mot de vanlige kriteriene

som oppstilles for et arbeidsforhold etter ferieloven. Lagmannsretten kom til at frivillige i Heimevernets innsatsstyrke er å anse som arbeidstakere i ferielovens forstand for den frivillige delen av tjenesten. Samtidig konkluderte lagmannsretten med at denne personellgruppen ikke er å anse som militært tilsatte etter forsvarsloven. Statens anke over lagmannsrettens dom ble ikke tillatt fremmet for Høyesterett, jf. HR-2020-678-U.

For personell med kontrakt i Heimevernets innsatsstyrke er rettstilstanden etter dommen i Frostating lagmannsrett at denne personellgruppen regnes som arbeidstakere etter ferieloven. Arbeidstakerbegrepet i ferieloven svarer til arbeidstakerbegrepet i arbeidsmiljøloven. Dommen har avklart rettstilstanden i tilknytning til ferielovens bestemmelser, men etter departementets syn er det fortsatt ikke avklart hvilken status denne personellgruppen har etter forsvarsloven og statsansatteloven.

Etter departementets vurdering har dommen fra Frostating lagmannsrett og uklarheten knyttet til denne personellgruppens status etter forsvarsloven og statsansatteloven, forsterket behovet for en nærmere avklaring fra lovgivers side. Dette gjelder både for reservister i Heimevernets innsatsstyrke og øvrige grupper som forutsettes å inngå kontrakt om tjenesteplikt i Forsvaret. Departementet mener derfor det er behov for å lovfeste den arbeidsrettslige statusen for personer som inngår kontrakt om tjenesteplikt i Forsvaret.

2.4 Tydeliggjøring av sivilt tilsattes tjenesteplikt og hjemmel for at områdesjefer i Heimevernet kan tilsettes på åremål

Det fulgte tidligere av vernepliktsloven § 8 første ledd andre punktum at bestemmelsene i loven gjaldt for personell som ikke hadde alminnelig verneplikt etter loven, men som frivillig hadde inngått kontrakt om eller gitt skriftlig samtykke til styrkedisponering. For slike frivillige gjaldt loven for kontrakttidens varighet. Vernepliktsloven § 8 første ledd andre punktum har blitt tolket dithen at sivilt tilsatte i Forsvaret kan inngå kontrakt om eller gi skriftlig samtykke til styrkedisponering, og som følge av dette være omfattet av vernepliktsloven. Dette er også blitt lagt til grunn gjennom langvarig forvaltningspraksis. Det betyr blant annet at sivil tilsatte med en slik kontrakt er tjenestepliktig i krig eller når krig truer.

Gjennom vedtakelsen av forsvarsloven, som er en sammenslåing av flere lover inkludert verne-

pliktsloven, har det oppstått uklarhet knyttet til om det materielle innholdet i vernepliktsloven § 8 første ledd andre punktum ble videreført. Forarbeidene til forsvarsloven gir heller ikke noe klart svar på dette, men sammenslåingen av forsvarslovene skulle i utgangspunktet videreføre gjeldende rett, jf. Prop. 102 L (2015–2016) s. 7. Gitt at forsvarssektoren har mange sivilt tilsatte i funksjoner som også må ivaretas i krig, er det etter departementets syn behov for å tydeliggjøre at Forsvarsdepartementet og underliggende etater med hjemmel i forsvarsloven kan inngå kontrakt om tjenesteplikt med sivilt tilsatte i virksomheten. Dette vil også tydeliggjøre at sivilt tilsatte som er nødvendige for Forsvarets operative evne i krig eller når krig, truer kan styrkedisponeres i stillingen i kraft av forsvarslovens bestemmelser, og er pliktig til å møte på jobb og utføre sitt arbeid.

Tjeneste som områdesjef i Heimevernet har to hovedfunksjoner, hvorav primærfunksjonen kan likestilles med annen tjeneste i styrkestrukturen til Heimevernet. Stillingen innebærer imidlertid også rene forvaltningsoppgaver som ikke faller inn under ordinær eller ekstraordinær tjeneste etter forsvarsloven § 17. Sistnevnte oppgaver godtgjøres som ordinære arbeidsoppgaver i produktionsstrukturen med et fast månedlig beløp. Stillingen som områdesjef i Heimevernet er i dag definert som et verv. Det er imidlertid uklart hvordan dette er forankret, og departementet foreslår derfor å særskilt regulere tilsetting av områdesjefene i Heimevernet i forsvarsloven for den delen av tjenesten som innebærer rene forvaltningsoppgaver. Fordi departementet mener det er behov for å ha en tidsavgrensning på denne typen stilling, foreslår departementet at områdesjefene i Heimevernet kan ansettes på åremål, jf. statsansatteloven § 10 første ledd.

2.5 Høringen

Forslaget til endringer i forsvarsloven ble sendt på alminnelig høring 28. august 2021 med høringsfrist 30. november 2021. Høringsnotatet ble lagt ut på regjeringens hjemmesider slik at det skulle være allment kjent.

Høringen ble videre sendt til følgende høringsinstanser:

Departementene

Arbeids- og velferdsdirektoratet
Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap
Forsvarets forskningsinstitutt

Forsvarsbygg
 Forsvarsmateriell
 Forsvarsstaben
 Generaladvokaten
 Nasjonal sikkerhetsmyndighet
 Ombudsmannen for Forsvaret
 Politidirektoratet
 Regjeringsadvokaten
 Sivilombudet
 Språkrådet
 Statens pensjonskasse

 Det juridiske fakultet, Universitet i Tromsø
 Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen
 Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo
 Institutt for forsvarsstudier
 Politihøgskolen

 Advokatforeningen
 Akademikerne
 Arbeidsgiverforeningen Spekter
 Befalets fellesorganisasjon
 Den norske legeforening
 Fellesforbundet
 Folk og Forsvar
 Forsvarets seniorforbund
 Juristforbundet
 Hovedorganisasjonen Virke
 Krigsskoleutdannede offiserers landsforening
 Landsorganisasjonen i Norge
 Landsrådet for Heimevernet
 Militært kvinnelig nettverk
 NITO
 Norges forsvarsforening
 Norges lotteforbund
 Norges offisers- og spesialistforbund
 Norges veteranforbund for internasjonale operasjoner
 Norsk militærjuridisk forening

Norsk tjenestemannslag
 Norske reserveoffiserers forbund
 Næringslivets Hovedorganisasjon
 Personellforbundet
 Tillitsvalgtordningen i Forsvaret
 Veteranforbundet SIOPS
 Yrkesorganisasjonenes sentralforbund

Følgende instanser har inngitt høringsinnspill:

Helse- og omsorgsdepartementet
 Justis- og beredskapsdepartementet

Forsvarsbygg
 Forsvarsstaben
 Generaladvokaten
 Politidirektoratet

Advokatforeningen
 Krigsskoleutdannede offiserers landsforening
 Landsorganisasjonen i Norge
 Norges offisers- og spesialistforbund
 Norges veteranforbund for internasjonale operasjoner
 Norske reserveoffiserers forbund

Følgende instanser har uttalt at de ikke har merknader til forslaget:

Kommunal- og distriktsdepartementet
 Landbruks- og matdepartementet
 Samferdselsdepartementet

Arbeids- og velferdsdirektoratet
 Forsvarsmateriell

Veteranforbundet SIOPS

3 Endringer i forsvarsloven

3.1 Utvidet adgang for Forsvaret til å inngå kontrakt om tjenesteplikt med personer uten verneplikt og utvidet tjenesteplikt for vernepliktige

3.1.1 Gjeldende rett

Etter forsvarsloven § 2 første ledd er tjenestepliktige i Forsvaret de som er vernepliktige etter loven, militært tilsatte og andre som har inngått kontrakt om tjeneste med Forsvaret. Forsvarsloven § 2 første ledd er ikke ment som en generell hjemmel til å inngå kontrakt om tjenesteplikt. Forsvarets adgang til å inngå kontrakter om tjenesteplikt er lovfestet, fordi tjenesteplikten i Forsvaret er ansett å være så inngripende, både for den enkelte og for berørte tredjeparter, at Forsvaret må ha hjemmel i lov for å pålegge personer en slik tjenesteplikt. Forsvaret har etter gjeldende rett en særskilt lovregulert adgang til å inngå kontrakter om frivillig tjeneste i Heimevernet etter forsvarsloven § 24 og om frivillig tjeneste for kvinner født før 1. januar 1997 etter forsvarsloven § 25. Disse kontraktsforholdene reguleres nærmere av vernepliktsforskriften kapittel 6. Forsvaret har også en lovfestet adgang til å inngå kontrakt om tjeneste i internasjonale operasjoner i forsvarsloven § 50.

Etter forsvarsloven § 24 kan personer tas opp i Heimevernet fra de har fylt 16 år (heimevernsungdommen) og personer som har fylt 19 år kan inngå kontrakt om frivillig tjeneste i Heimevernet. Kongen gir forskrift om de frivilliges tjeneste i Heimevernet, jf. forsvarsloven § 24 fjerde ledd.

Kontrakt om tjeneste i Heimevernet kan inngås med og uten tjenesteplikt. Kontrakter uten tjenesteplikt reguleres i vernepliktsforskriften § 43 og for heimevernsungdom i § 44.

I dag er det største volumet av personer som har inngått kontrakt om utvidet tjenesteplikt knyttet til Heimevernets innsatsstyrke. Kontrakt om tjeneste i Heimevernets innsatsstyrker innebærer en utvidet tjenesteplikt, ved at tjeneste ut over den pliktige årlig tjenesten i Heimevernet ikke regnes som del av den ordinære tjenesten på 19 måneder etter forsvarsloven § 18. Videre kan den årlige tje-

nesten være lenger enn det Stortinget fastsetter etter forslag i de årlige budsjettproposisjonene. Kontrakt om tjeneste i Heimevernets innsatsstyrker innebærer i dag inntil 30 dager utvidet tjenestetid per år.

Som følge av at allmenn verneplikt trådte i kraft 1. januar 2015, jf. Prop. 122 L (2013–2014), er kvinner født etter 1. januar 1997 vernepliktige. Etter forsvarsloven § 25 første ledd kan kvinner født før 1. januar 1997 inngå kontrakt om tjenesteplikt i Forsvaret. De som inngår en slik kontrakt forplikter seg til tjeneste på samme vilkår som vernepliktige og tjenestepliktige. Etter andre ledd kan Kongen gi nærmere bestemmelser i forskrift om vilkår og fritak for tjenesteplikten. Kvinner som inngår kontrakt etter denne bestemmelsen kan søke om fritak, men kontrakten kan ikke sies opp.

Personer som ikke har tjenesteplikt i henhold til verneplikten, eller gjennom tilsetning i Forsvaret, kan først kalles inn til tjeneste eller utdanning i Forsvaret når de inngår kontrakt om tjeneste. Kontrakten skal inneholde informasjon om hvilke plikter og rettigheter som gjelder for den tjenestepliktige, jf. vernepliktsforskriften § 22.

Etter dommen fra Frostating lagmannsrett må det legges til grunn at rettstilstanden for personer med frivillig kontrakt i Heimevernets innsatsstyrke i dag er at de er å anse som arbeidstakere i ferielovens forstand.

3.1.2 Høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet å endre forsvarsloven § 25, som i dag omhandler kontrakt om tjeneste for kvinner født før 1. januar 1997 til å omfatte kontrakt om tjenesteplikt med Forsvaret for personer uten verneplikt, og utvidet tjenesteplikt for vernepliktige. Forslaget innebærer at kontrakt om tjenesteplikt for personer uten verneplikt og utvidet tjenesteplikt for vernepliktige samles i én bestemmelse. Departementet presiserte i høringsnotatet at personer med kontrakt om tjenesteplikt i Heimevernets innsatsstyrke vil omfattes av forslaget.

Forslaget ble i høringsnotatet begrunnet med behovet for en mer forutsigbar og fleksibel tilførsel av kompetanse enn det som følger av verneplikten alene. Departementet la til grunn at Forsvaret først bør utnytte mulighetene innenfor den lovpålagte verneplikten. Departementet pekte derfor på at kontrakt om tjenesteplikt først og fremst er aktuelt for personer som allerede har avtjent ordinær tjeneste i 19 måneder i henhold til forsvarsloven § 18, eller for personer som ikke er vernepliktige etter loven.

Personer som inngår kontrakt om tjenesteplikt etter den nye bestemmelsen, skal ha tilsvarende rettigheter og forpliktelser som personell med lovpålagt verneplikt.

For personer som er vernepliktige etter forsvarsloven, men som allerede har avtjent 19 måneder ordinær tjeneste, jf. begrensingen i forsvarsloven § 18 første ledd, innebærer kontrakten en utvidelse av lengden på tjenesteplikten. Dette personellet vil uavhengig av kontrakten kunne kalles inn til ekstraordinær tjeneste i medhold av den lovpålagte verneplikten. For personer som ikke har lovpålagt verneplikt, foreslo departementet at kontraktinngåelsen skulle innebære forpliktelse til både ordinær og ekstraordinær tjeneste etter forsvarsloven § 17.

Tjenestepliktens varighet skal fremgå av kontrakten. Det er Stortinget som fastsetter lengden på den ordinære tjenesten etter forslag i de årlige budsjettproposisjonene. Antall dager den kontraktbaserte reservisten kan kalles inn til trening og øving i løpet av et år, vil fremgå av de årlige budsjettproposisjonene.

Departementet foreslo en tolv måneders oppsigelsesfrist. Dette ble begrunnet med Forsvarets behov for forutsigbarhet og Forsvarets behov for å ha tilstrekkelig styrkedisponert personell som er trent og øvet i tilfelle styrkeoppbygging. Videre ble det foreslått at kontraktbasert tjenesteplikt ikke kan sies opp når Norge er i krig eller når krig truer.

Ut fra hensynet til forutsigbarhet for Forsvaret, ble det foreslått at kontrakten ikke vil kunne sies opp dersom reservisten er kalt inn til ekstraordinær tjeneste etter forsvarsloven § 17 tredje ledd.

Departementet foreslo at personer som har inngått kontrakt om tjenesteplikt gis samme arbeidsrettslige status som de vernepliktige i de tilfellene der kontraktinngåelsen innebærer tilsvarende tjenesteplikt som den lovpålagte verneplikten pålegger den enkelte. Forslaget innebærer derfor å lovfeste at personer med en slik kontrakt ikke anses som arbeidstakere. Dette ble begrun-

net med at dette er personell i funksjoner som Forsvaret i en normaltstand ikke har behov for at er bemannet. Tjenesten i fredstid er begrenset til ordinær og/eller ekstraordinær tjeneste etter forsvarsloven § 17. Departementet vurderte at reservisten i disse tilfellene også bør ha de samme pliktene som vernepliktige. Dette innebærer blant annet en plikt å til møte opp i henhold til innkallingen og utføre tjenesten, uavhengig av om dette innebærer en risiko for eget liv og helse.

Reservisten bør da også ha tilsvarende rettigheter som vernepliktige som kalles inn til tjeneste, herunder krav på permisjon fra sin hovedarbeidsgiver etter arbeidsmiljøloven § 12-12 og utvidet oppsigelsesvern etter arbeidsmiljøloven § 15-10. Bestemmelsen gir arbeidstaker rett til permisjon ved pliktig eller frivillig militærtjeneste, eller lignende allmenn vernetjeneste. Departementet la også til grunn at reservisten med kontraktbasert tjenesteplikt vil være omfattet av særregler om erstatning til vernepliktige dersom personskade oppstår under tjenestetiden etter forsvarsloven § 33 og utvidet yrkesskadedekning i folketrygdløven § 13-8.

Departementets vurdering i høringsnotatet innebærer en differensiert løsning når det gjelder reservistenes arbeidsrettslige status. Lovforslaget om at personer med kontrakt om tjenesteplikt ikke skal anses som arbeidstakere, er avgrenset til kontrakter som medfører en tjenesteplikt i fredstid til ordinær og ekstraordinær tjeneste etter § 17, på lik linje med tjenesteplikten for de vernepliktige. I de tilfeller der kontrakten innebærer andre forpliktelser enn de vernepliktige har etter forsvarsloven § 17, eksempelvis oppdukende behov i produksjonsstrukturen, la departementet til grunn at reservistens tilknytning til Forsvaret bør være gjennom et midlertidig tilsetningsforhold.

For områdesjefene i Heimevernet foreslo departementet i høringsnotatet at for den delen av tjenesten som kan likestilles med annen tjeneste i styrkestrukturen, bør de omfattes av forslaget til § 25. For den delen av stillingen som innebærer rene forvaltningsoppgaver og således ikke faller inn under tjeneste etter forsvarsloven § 17, ble det foreslått en særskilt hjemmel for tilsetting på årsmål. Departementet viser her til lovproposisjonens punkt 3.4.

Selv om departementet foreslo å lovfeste at reservister som påtar seg en kontraktbasert tjenesteplikt ikke er å anse som arbeidstakere, vurderte departementet at det i lys av dommen fra Frostating lagmannsrett er riktig at kontraktbaserte reservister likevel skal tilstås en kompensasjon

sjon tilsvarende feriepenger. Innføringen av en ny godtgjøringsmodell tilsa etter departementets syn at en slik kompensasjon ikke lovfestes. Departementet bad om høringsinstansenes syn på dette.

3.1.3 Høringsinstansenes syn

Flere høringsinstanser er positive til at departementet foreslår å lovregulere kontraktsforholdet til personer med kontrakt om tjenesteplikt.

Forsvaret mener at dagens hovedutfordringer knyttet til tjenesteplikt i Forsvaret med bakgrunn i kontrakter og klargjøring av de tjenestepliktiges status, er godt ivaretatt i høringsforslaget. *Forsvaret* har videre spilt inn at behovet for å kalle inn til tjeneste tilsvarende ekstraordinær tjeneste er knyttet til behovet til å kunne ha forhøyet beredskap for enkelte grupper innsatsstyrker som ikke tilhører Heimevernet. *Forsvaret* uttaler at fastsettelse av den forhøyede beredskapen og vilkår for denne, er dekket gjennom forslaget til ny § 25 siste ledd. *Forsvaret* støtter i prinsippet forslaget til endringer av § 25, men mener at andre ledd om at militært tilsatte ikke kan inngå kontrakt om tjenesteplikt også må omfatte sivilt ansatte i Forsvaret. Etter Forsvarets syn er hensikten med bestemmelsen at ansatte i Forsvaret som er tenkt styrkedisponert på bakgrunn av stilling i produksjonsstrukturen ikke kan inngå kontrakt om annen tjenesteplikt med Forsvaret. *Forsvaret* mener videre at det må fremgå av lovens forarbeider etter hvilke lover personer med kontrakt om tjenesteplikt vurderes å ikke være arbeidstakere.

Norske reserveoffiserers forbund (NROF) er positive til forslaget, og uttaler at de ser at en mer aktiv bruk av reservister, slik som forslaget legger opp til, vil kunne bidra til å oppnå de effekter som er nødvendig for at fremtidens Forsvar skal være relevant.

Advokatforeningen tar ikke stilling til om det bør innføres en adgang til å engasjere reservister, herunder at disse ikke anses som arbeidstaker, men støtter forslaget om at dette i tilfelle klargjøres i loven for å sikre forutsigbarhet for personellet og for hovedarbeidsgiver. *Advokatforeningen* støtter at det presiseres hvilke rettigheter reservisten har i forhold til andre lover. De mener departementets forslag til § 25 er egnet til å oppnå dette. *Advokatforeningen* viser til at det foreligger forslag om endring av arbeidstakerbegrepet i NOU 2021: 9, og at Forsvarsdepartementet vurderer eventuell samordning med lovprosessen knyttet til denne utvalgsinnstillingen. *Advokatforeningen* oppfordrer departementet til å vurdere om det bør gjøres endringer i arbeidsmiljøloven § 1-6 bok-

stav b slik at reservisten faller utenfor arbeidstakerbegrepet i arbeidsmiljøloven.

Når det gjelder henvisningen til arbeidsmiljøloven §§ 12-12 og 15-10 i forslaget til § 25 femte ledd, har *Justis- og beredskapsdepartementet* og *Advokatforeningen* spilt inn at det følger direkte av disse bestemmelsene at personer med kontrakt om tjenesteplikt er omfattet. *Justis- og beredskapsdepartementet* mener man bør være tilbakeholden med henvisninger som kan få betydning i rent informasjonsøyemed, og *Advokatforeningen* mener det kan skape uklarhet med en slik dobbel regulering.

Justis- og beredskapsdepartementet anbefaler at det klargjøres i lovproposisjonen om innkalling til tjeneste er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Videre mener de at det bør komme tydeligere frem hvorfor departementet legger til grunn at den alminnelige kontraktsfriheten ikke er et tilstrekkelig rettsgrunnlag for inngåelse av slike kontrakter. *Justis- og beredskapsdepartementet* skriver i sitt innspill at dersom departementet mener at tjenesteplikten i Forsvaret er så inngripende at samtykke alene ikke vil kunne gi grunnlag for den, er det ikke åpenbart at dette avhjelpes ved en hjemmel til å inngå kontrakt. De stiller spørsmål ved om det er mer treffende å si at det er tjenesteplikten for denne gruppen som må lovfestes, og foreslår at det klargjøres om forsvarsloven § 2 er tilstrekkelig rettsgrunnlag for dette.

Helse- og omsorgsdepartementet uttaler følgende i sitt hørings svar:

«Helsetjenesten er helt avhengig av kritisk personell for å kunne fungere, i fredstid så vel som i krisesituasjoner. Ved Forsvarets praktisering av tjenesteplikt er det derfor viktig at personell som er kritisk viktig for helsetjenestens drift, ikke pålegges tjeneste i Forsvaret fordi det kan medføre at helsetjenestene ikke vil være i stand til å støtte Forsvaret som forutsatt. Helse- og omsorgsdepartementet viser i den sammenheng til ordningen som er besluttet av Helseberedskapsrådet og utviklet videre av Helse Nord og Vernepliktsverket for å ivareta at Forsvarets behov for personell kan dekkes uten at det går ut over ytelsen av kritiske tjenester i helsesektoren.»

Politidirektoratet viser til at personell i blant annet politiet er omfattet av fritaksordningen for fremtøte i Forsvaret på grunn av sivil stilling eller fagkyndighet som understøtter samfunnets kritiske funksjoner, jf. forsvarsloven § 32, jf. vernepliktsforskriften § 59. Fritak for personell i politistilling er i

tillegg særlig regulert i vernepliktsforskriften § 61. *Politidirektoratet* viser videre til at fritaksordningen ikke gjelder personer med kontrakt om tjenesteplikt, og mener at en utvidelse av adgangen til å inngå tjenstekontrakt vil kunne innebære økt antall politiansatte på kontrakt som ikke vil omfattes av fritaksordningen. Etter *Politidirektoratets* syn kan dette medføre mulig svekkelse av politiets behov for forutsigbarhet med hensyn til kapasitet, planleggingsforutsetninger og beredskap. *Politidirektoratet* mener at lovforslaget ikke bør få anvendelse for personell i politiet og andre virksomheter med samfunnskritiske funksjoner med personell omfattet av fritaksordningen i vernepliktsforskriften kapittel 11. *Politidirektoratet* mener videre at det bør inntas et krav i forskriften om at den som vil inngå tjenstekontrakt må dokumentere at arbeidsgiveren er informert, samt at manglende dokumentasjon stenger for adgang til å inngå kontrakt.

Generaladvokaten viser i sitt hørings svar til at det militære disiplinærinstituttet i dag forutsetter at militært personell enten er vernepliktige i tjeneste eller militært ansatte, jf. disiplinærloven § 2. *Generaladvokaten* skriver at det ikke fremstår som helt klart når reservister med kontrakt om tjenesteplikt skal anses som menige, eller hvilke reservister dette skal gjelde for. For at ordningen skal kunne praktiseres i tråd med øvrig regelverk, herunder sanksjonering av eventuelle brudd på tjenesteplikten, forutsetter *Generaladvokaten* at det klargjøres hvor reservistene plasseres i det militære kommandosystemet. *Generaladvokaten* mener videre at en lovfestet oppsigelsesfrist på tolv måneder er uvanlig, og viser til at militært tilsatte har en alminnelig oppsigelsestid på tre måneder i henhold til statsansatteloven § 22. Etter generaladvokatens syn bør avvik fra dette begrunnes godt. *Generaladvokaten* mener at Forsvarets behov for planlegging av øvelser og trening bør kunne avhjelpes gjennom en bestemmelse om at en oppsigelse ikke får virkning for varslet tjeneste. Etter *Generaladvokatens* syn er det overflødig med oppsigelsesforbudet i krig og når krig truer når man har bestemmelser om tjenesteplikten i krig eller når krig truer i forsvarsloven §§ 34 og 48. *Generaladvokaten* viser til at en oppsigelse ikke vil få virkning før krigen eventuelt er over.

Norges offisers- og spesialistforbund (NOF) støtter i utgangspunktet forslaget om å kunne inngå kontrakter om tjenesteplikt med personer uten verneplikt, og en mulighet til å avtale utvidet tjenesteplikt for tjenestepliktige. *NOF* mener imidlertid at lovforslaget ikke ivaretar reservistene på en tilfredsstillende måte og forslaget på enkelte

områder fremstår som en omkamp på områder hvor domstolene har tatt et standpunkt. *NOF* mener at sentrale problemstillinger er mangelfullt drøftet eller ikke berørt i forslaget. *NOF* har videre spilt inn at de anbefaler at kontrakter om tjenesteplikt bør tilpasse innholdet i en arbeidskontrakt, og at det bør etableres et samarbeid med arbeidstakerorganisasjonene for å sikre kontrakten juridisk og innholdsmessig.

NOF, Landsorganisasjonen i Norge (LO) og *Krigsskoleutdannede offiserers landsforening (KOL)* er uenig i departementets forslag om at personer med kontrakt om tjenesteplikt ikke skal anses som arbeidstakere. Disse høringsinstansene mener at personer med kontrakt om tjenesteplikt skal anses som arbeidstakere. *LO* og *NOF* viser til at utgangspunktet i norsk rett er fast ansettelse, og mener nødvendige tilpasninger kan gjøres i forsvarsloven. Disse høringsinstansene trekker frem dommen fra Frostating lagmannsrett om at personer med kontrakt om tjeneste i Heimevernets innsatsstyrker er å anse som arbeidstakere etter ferieloven. *NOF* mener at personer med kontrakt om tjeneste bør være tilsatt, enten midlertidig, fast eller som tilkallingsvikarer. *NOF* trekker frem at arbeidsmiljølovens vernebestemmelser ikke er ivaretatt for reservistene i departementets forslag når de vurderes å ikke være arbeidstakere. Etter *NOF* sitt syn vil det å anse gruppen som arbeidstakere, skape forutsigbarhet og gjøre ordningen enklere å administrere.

Norges veteranforbund for internasjonale operasjoner mener at departementets forslag om at personer med kontrakt om tjenesteplikt ikke skal være arbeidstakere kan være begrensende for rekrutteringen.

Departementet bad særskilt om høringsinstansenes syn på forslaget om at alle reservister med kontraktbasert tjenesteplikt tilstås en kompensasjon tilsvarende feriepengene, og at en slik kompensasjon ikke lovfestes. Av høringsinstansene er det kun *NOF* som direkte har kommentert forslaget om kompensasjon tilsvarende feriepengene. *NOF* støtter ikke departementets forslag om at reservistene skal tilstås en kompensasjon tilsvarende feriepengene, og viser til at ved å ha status som arbeidstaker vil feriepengene være en rettighet etter ferieloven. *NOF* mener at å regulere kompensasjonen i den enkelte kontrakt og i tråd med ny godtgjøringsmodell, vil innføre et nytt kompliserende administrativt ledd for Forsvaret.

LO og *NOF* setter videre lovforslaget i sammenheng med Forsvarets samarbeid med private aktører (strategiske samarbeidsavtaler). *NOF* mener at lovforslaget er umodent når det gjelder

forhold knyttet til ansatte hos strategiske samarbeidspartnere, og *LO* mener at flere viktige problemstillinger hverken er belyst eller utredet. Både *LO* og *NOF* viser til Hurdalsplattformen hvor det fremgår at regjeringen vil gå gjennom Forsvarets samarbeid med private aktører med hensyn til sikkerhet, beredskap, kompetanse og krigens folkerett. De mener at lovforslaget bør vurderes på nytt etter at regjeringen har gjennomgått dette. *LO* viser også til Innst. 87 S (2020–2021) til Prop. 14 S (2020–2021) hvor følgende fremgår:

«Stortinget ber regjeringen innen 2022 legge fram en utredning om bruk av ikke-militært ansatte og forhold knyttet til krigens folkerett og ikke-militært personell som legitime militære mål.»

Bedriftsklubben Kjeller Jern og Metall KAMS har gitt et kritisk innspill til lovforslaget, og bedt om at hele saken stilles i bero inntil saken er utredet på en åpen og tillitsfull måte. I denne forbindelse viser de til utredningen om bruk av ikke-militære ansatte og forholdet til krigens folkerett og ikke-militært personell som legitime militære mål.

3.1.4 Departementets vurdering

3.1.4.1 Generelt

Forsvaret har spilt inn at forskriftshjemmelen i forslaget til § 25 siste ledd, etter *Forsvarets* vurdering åpner for fastsettelse av forhøyet beredskap og vilkår for denne. Departementet understreker at forskriftshjemlene i proposisjonens utkast til § 25 siste ledd ikke gir departementet kompetanse til å fastsette i forskrift hvem som har myndighet til å kalle inn personer med kontrakt om tjenesteplikt til ekstraordinær tjeneste. Denne myndigheten er regulert i forsvarsloven § 17 fjerde ledd. Det vil heller ikke være adgang til å forskriftsregulere annen type tjeneste enn ordinær og ekstraordinær tjeneste. Forskriftshjemmelen i utkastet til § 25 siste ledd er begrenset til forskrift om gjennomføringen av tjenesten, herunder bestemmelser om rettigheter, innholdet i kontraktene, fritak for tjenesteplikt og godtgjøring.

Forsvaret mener videre at forslag til § 25 andre ledd om at militært tilsatte ikke kan inngå kontrakt om tjenesteplikt, også må gjelde sivil tilsatte i Forsvaret. Departementet forutsetter at Forsvaret har nødvendig oversikt over styrkedisponert personell, slik at det ikke inngås kontrakt om tjenesteplikt med personer som gjennom sitt

tilsettingsforhold allerede inngår i Forsvarets styrkestruktur. Departementet ser derfor ikke behov for å videreføre forslaget til andre ledd, verken hva gjelder militært eller sivilt tilsatte.

Når det gjelder *Politidirektoratets* innspill om at utvidet adgang til å inngå kontrakt om tjenesteplikt ikke bør få anvendelse for personer i politiet og andre virksomheter med personell omfattet av fritaksordningen, er departementet ikke enig i at det bør oppstilles en slik avgrensning i loven. Departementet viser til at formålet med fritaksordningen i forsvarsloven § 32 er at virksomheter som dekker samfunnskritiske funksjoner i den totale samfunnsberedskapen skal beholde sitt personell i situasjoner med krise, krig og konflikt, jf. Prop. 102 L (2015–2016) s. 128. Det er gitt nærmere regler om dette i vernepliktsforskriften, og det er i forskriften regulert kriterier for fritak. Personer med kontrakt om tjenesteplikt er ikke omfattet av fritaksordningen. Den foreslåtte lov-hjemmelen om utvidet adgang til å inngå kontrakt om tjenesteplikt er ikke ensbetydende med en ambisjon om å inngå flere kontrakter om tjenesteplikt. Hensikten er at adgangen til å inngå slike kontrakter utvides til å gjelde flere grupper enn de som er omtalt i forsvarsloven. Departementet er enig i at Forsvarets behov må balanseres opp mot den totale samfunnsberedskapen. Operasjonaliseringen av det reservistkonseptet Stortinget har vedtatt, forutsetter at Forsvaret kan inngå kontrakter om tjenesteplikt basert på behovet for å fylle styrkestrukturen med riktig kompetanse. Det vil være begrensende for Forsvaret hvis loven avskjærer muligheten til å inngå slike kontrakter med alle personer som er omfattet av fritaksordningen. Departementet viser videre til at det er lagt til grunn at Forsvaret i forkant av inngåelse av kontrakt om tjenesteplikt med enkeltpersoner, i størst mulig utstrekning skal uttømme de styrkedisponerte reservistenes lovbestemte tjenesteplikt. Den største andelen styrkedisponerte reservister vil derfor fortsatt tjenestegjøre med bakgrunn i verneplikten, og er således omfattet av fritaksordningen. Departementet viser for øvrig til at departementet nå foretar en gjennomgang av fritaksordningen, herunder Forsvarets forvaltning av fritaksordningen og eventuelle behov for endringer i lov, forskrift eller praksis. Departementet vil vurdere problemstillingen knyttet til personer med kontrakt om tjenesteplikt i virksomheter som dekker samfunnskritiske funksjoner i denne gjennomgangen.

Departementet er enig med *Politidirektoratet* i at det er viktig at arbeidsgiver gis informasjon om inngåelse av kontrakt. Etter departementets vur-

dering vil en arbeidstakers plikt til å informere arbeidsgiver om inngåelse av kontrakt følge av den alminnelige lojalitetsplikt i et arbeidsforhold. Departementet forutsetter at den enkelte ivaretar denne lojalitetsplikten overfor sin arbeidsgiver. Departementet vil imidlertid vurdere Politidirektoratets innspill nærmere i det videre forskriftsarbeidet. For øvrig viser departementet til at Forsvaret, i lys av innføringen av en aktiv reserve, har satt i gang et arbeid for utarbeidelse av et konsept for arbeidsgiverdialog. Dette arbeidet har som målsetting å ivareta arbeidsgiveres informasjonsbehov når en av deres ansatte kalles inn til tjeneste i Forsvaret.

Departementet har merket seg *Helse- og omsorgsdepartementets* innspill knyttet til personer ansatt i helsesektoren og Forsvarets praktisering av tjenesteplikt. Departementet legger til grunn at Forsvaret også for fremtidige kontrakter om tjenesteplikt vil praktisere innkalling av tjenestepliktige i tråd med ordningen *Helse- og omsorgsdepartementet* viser til i sitt innspill.

Departementet finner på bakgrunn av innspillet til *Justis- og beredskapsdepartementet*, at det er behov for å klargjøre hvorfor departementet mener at en utvidet adgang for Forsvaret til å inngå kontrakt om tjenesteplikt bør lovfestes og hvorvidt forsvarsloven § 2 er et tilstrekkelig rettsgrunnlag for tjenesteplikt til de som har inngått kontrakt. Etter departementets vurdering innebærer en kontrakt om tjenesteplikt med Forsvaret særlig inngripende plikter. Den enkelte påtar seg tilsvarende plikter som den lovpålagte verneplikten gir, herunder en plikt til ordinær og ekstraordinær tjeneste i fredstid og vil kunne kalles inn til trening og øving basert på Forsvaret behov. Den enkelte er pliktig til å møte til slik tjeneste, og brudd på møteplikten kan straffes etter militær straffelov, jf. forsvarsloven § 66 sjette ledd. Personer med kontrakt påtar seg også en tjenesteplikt i krig og når krig truer. Inngåelse av kontrakt vil også pålegge tredjeparter forpliktelser. Som eksempel kan nevnes at arbeidsmiljøloven § 12-12 gir enhver arbeidstaker rett til permisjon ved pliktig eller frivillig militærtjeneste og annen allmenn vernetjeneste. Kontrakt om tjenesteplikt vil derfor også være inngripende for den enkeltes arbeidsgiver. En lovregulering vil også gjøre det mer forutsigbart, både for den enkelte som inngår kontrakt og for berørte tredjeparter, hvilke rettigheter og plikter som oppstår som følge av slik kontraktsinngåelse. Departementet har derfor vurdert det som nødvendig å lovregulere adgangen til å inngå kontrakt om tjenesteplikt. Når det gjelder forsvarsloven § 2 første ledd annet punktum, som

slår fast at de som har inngått kontrakt om tjeneste med Forsvaret er tjenestepliktige, mener imidlertid departementet at bestemmelsen ikke skal forstås som en generell adgang for Forsvaret til å inngå kontrakt om tjenesteplikt med enkeltpersoner. Denne adgangen er særskilt regulert andre steder i forsvarsloven. Departementet viser denne forbindelse til Prop. 102 L (2015–2016) punkt. 16.1 på side 118.

Når det gjelder innspillet fra *Justis- og beredskapsdepartementet* om at det bør klargjøres om innkalling til ordinær og ekstraordinær tjeneste for personer med kontrakt om tjenesteplikt er enkeltvedtak etter forvaltningsloven, viser departementet til at reglene for enkeltvedtak i forvaltningsloven kapittel IV og VI ikke gjelder ved innkalling til tjeneste etter forsvarsloven § 19, jf. forsvarsloven § 64 første ledd. Det er heller ikke bestemt i forskrift at reglene om enkeltvedtak likevel skal gjelde ved innkalling til tjeneste, jf. § 64 andre ledd.

I medhold av arbeidsmiljøloven § 12-12 har en arbeidstaker rett til permisjon fra sitt arbeid ved pliktig eller frivillig militærtjeneste. Arbeidsmiljøloven § 15-10 regulerer et utvidet oppsigelsesvern ved slik tjenestegjøring. Departementet foreslo at det skulle fremgå av forslaget til § 25 femte ledd at personer med kontrakt om tjeneste var omfattet av arbeidsmiljøloven §§ 12-12 og 15-10. Departementet er imidlertid enig i innspillet fra *Justis- og beredskapsdepartementet* og *Advokatforeningen* om at henvisningen til arbeidsmiljøloven §§ 12-12 og 15-10 kan skape uklarheter, og en slik henvisning er ikke nødvendig. Departementet har justert lovforslaget i samsvar med dette. Departementet finner likevel grunn til å understreke at personer med kontrakt om tjenesteplikt etter utkastet til § 25 omfattes av ordlyden «pliktig eller frivillig militærtjeneste» i arbeidsmiljøloven § 12-12, jf. § 15-10.

Advokatforeningen har gitt innspill om at det bør vurderes å endre arbeidsmiljøloven § 1-6 første ledd bokstav b. Departementet viser til at forslaget legger til grunn at personer med kontrakt om tjenesteplikt skal ha tilsvarende rettigheter (og plikter) som vernepliktige inne til tjeneste. Det innebærer etter departementets vurdering at personer med kontrakt om tjenesteplikt vil ha tilsvarende rettigheter som vernepliktige etter arbeidsmiljøloven § 1-6 bokstav b og forskrift til denne. Departementet ser derfor ikke behov for å endre bestemmelsen i arbeidsmiljøloven, men vil se nærmere på om det er behov for endringer i arbeidsmiljøloven og øvrig lovverk som reservistene forutsettes å omfattes av.

I lys av at *Advokatforeningen* peker på at det i NOU 2021: 9 foreslås en endring av arbeidstakerbegrepet, viser departementet til sitt høringssvar til utvalgets rapport der det blant annet ble gjort en vurdering av trefningspunkter mellom rapporten og forsvarssektorens behov. Departementet uttrykte i sitt høringssvar støtte til utvalgets forslag om samarbeid mellom partene i arbeidslivet og myndighetene om kartleggingsprosjekter for å vurdere utviklingen i bruken av alternative tilknytningsformer.

Departementet er enig med *Generaladvokaten* i at reservistens plassering i det militære kommandosystemet er viktig ved for eksempel sanksjonering av eventuelle brudd på tjenesteplikten. Departementet bemerker imidlertid at plasseringen i det militære kommandosystemet avhenger av hvilken funksjon i styrkestrukturen som den enkelte tjenestepliktige med kontrakt skal fylle. Dette vil være opp til Forsvaret å vurdere i forbindelse med kontraktsinngåelse.

Når det gjelder *Generaladvokatens* innspill til departementets forslag om tolv måneders oppsigelsesfrist for kontrakt om tjenesteplikt, mener departementet at oppsigelsesfristen for personer med kontrakt om tjenesteplikt, ikke er sammenlignbart med oppsigelsesfristen for militært tilsatte. Etter forsvarsloven § 13 har tidligere militært tilsatte som har vært tilsatt i minst et år etter førstegangstjenesten, verneplikt til og med det året de fyller 55 år. Tidligere militært tilsatte vil etter en oppsigelse fortsatt være vernepliktig, og kan øves og trenes innenfor rammen av verneplikten og styrkedisponeres på lik linje med andre vernepliktige. Personer uten verneplikt som inngår kontrakt om tjenesteplikt, vil etter en oppsigelse av kontrakten ikke lenger være tjenestepliktige etter forsvarsloven og kan ikke styrkedisponeres. Oppsigelsesfristen skal blant annet sikre at Forsvaret har tilstrekkelig med styrkedisponert personell frem til nytt personell kan disponeres inn i samme funksjon, og må derfor være av en viss varighet. Etter departementets vurdering vil derfor ikke en bestemmelse om at oppsigelse ikke gjelder for varslet tjeneste være tilstrekkelig for å ivareta Forsvarets behov for forutsigbarhet knyttet til styrkedisponering. Forsvarets behov for forutsigbarhet nødvendiggjør en lengre oppsigelsesfrist også utenfor de tilfeller der tjenesten er varslet.

Departementet er ikke enig med *Generaladvokaten* i at et oppsigelsesforbud i tilfelle av krig eller når krig truer er overflødig ved siden av forsvarsloven §§ 34 og 48. Etter departementets vurdering er det ikke tilstrekkelig at en oppsigelse

ikke vil få virkning før etter at en eventuell krig er over som følge av disse bestemmelsene. Departementet mener at et forbud mot oppsigelse av kontrakten er inngripende overfor den enkelte og av den grunn bør fremgå av lovbestemmelsen. Departementet opprettholder derfor forslagene om at kontrakt om tjenesteplikt kan sies opp med tolv måneders varsel, og oppsigelsesforbud i krig, når krig truer eller når personen har mottatt innkalling til ekstraordinær tjeneste.

Når det gjelder innspillet fra *NOF* knyttet til at innholdet i kontrakter om tjenesteplikt bør tilpasses en arbeidskontrakt, viser departementet til at utkastet til § 25 syvende ledd gir departementet hjemmel til å fastsette forskrift om innholdet i kontrakten. Departementet vil ta stilling til innholdet i kontraktene i forskriftsarbeidet. For øvrig viser departementet til at det foreslås å lovfeste at personer som inngår kontrakt om tjenesteplikt ikke er å anse som arbeidstakere.

Flere høringsinstanser har bemerkninger til høringsnotatets omtale av ny godtgjøringsmodell for reservister. Departementets beskrivelse av ny godtgjøringsmodell ble inkludert i høringsnotatet som en erkjennelse av at en kontrakt om tjenesteplikt for personer uten verneplikt og kontrakt om utvidet tjenesteplikt for vernepliktige, sett opp mot Forsvarets økte ambisjon for trening og øving av de reservistene, kan utgjøre en økt belastning for den enkelte tjenestepliktige. Departementet og Forsvaret har derfor satt i gang et arbeid med å forbedre forvaltningen av denne personellgruppen. Ny godtgjøringsmodell for reservister har imidlertid ingen direkte tilknytning til departementets forslag til lovhjemmel om utvidet adgang til å inngå kontrakt om tjenesteplikt med Forsvaret. Høringsinstansenes bemerkninger til ny godtgjøringsmodell for reservister vil følges opp i det videre arbeidet med ny godtgjøringsmodell.

3.1.4.2 Arbeidsrettslig status

LO, *NOF* og enkelte andre høringsinstanser mener at personer med kontrakt om tjenesteplikt skal anses som arbeidstakere. Departementet er ikke enig i dette. Vernepliktige som tjenestegjør med bakgrunn i verneplikten utfører en lovpålagt plikt til ordinær og ekstraordinær tjeneste i fredstid, og regnes som følge av dette ikke som arbeidstakere i Forsvaret. Etter departementets vurdering bør personer med kontrakt om tjenesteplikt gis samme arbeidsrettslige status som de vernepliktige, i de tilfeller der kontraktsinngåelsen innebærer en tilsvarende tjenesteplikt som etter den lovpålagte verneplikten. Departementet

viser til at de vernepliktige reservistene og de med kontraktbasert tjenesteplikt vil gjennomføre samme type tjeneste i samme tidsrom. De bør da også ha samme vilkår for tjenesten. Forslaget om at personer med kontrakt om tjenesteplikt skal ha samme arbeidsrettslige status som de vernepliktige, ivaretar dette.

Departementet viser til at forslaget er begrenset til kun å gjelde reservister som skal bekle en funksjon i styrkestrukturen. Reservister generelt, inkludert tjenestepliktige på kontrakt etter forslaget til § 25, er personell som Forsvaret i en normalsituasjon (fredstid) ikke har behov for. Reservistene skal imidlertid være klare til å kunne settes inn i den funksjonen de skal bekle i styrkestrukturen i en krise- eller krigssituasjon. Det er derfor behov for at de kan kalles inn til trening og øving i fredstid. Slik øving og trening i fredstid innebærer ikke at reservisten inngår i den daglige driften i Forsvaret. Departementet understreker at på det tidspunktet personellet kalles inn for å tjenestegjøre i en krise-/krigssituasjon, vil dette utelukkende være på bakgrunn av den lovbestemte verneplikten som følger av Grunnloven § 119 og forsvarslovens bestemmelser.

Ettersom denne gruppen personer kun skal bekle en funksjon i Forsvarets styrkestruktur, vil de etter departementets vurdering heller ikke ha et tilknytningsforhold til Forsvaret som tilsier at de må anses som arbeidstakere. Departementet understreker at den foreslåtte lovbestemmelsen avgrenser Forsvarets mulighet til å benytte denne gruppen i fredstid til ordinær og ekstraordinær tjeneste etter forsvarsloven § 17. Dette er tilsvarende begrensning som gjelder for personell som tjenestegjør med bakgrunn i den lovpålagte verneplikten.

Departementet viser videre til det i høringsnotatet er lagt til grunn at Forsvaret bør utnytte mulighetene til å kalle inn personer med bakgrunn i den lovpålagte verneplikten, før det inngås kontrakt om tjenesteplikt. Det betyr at for personer som er vernepliktige vil inngåelse av kontrakt om tjenesteplikt innebære en frivillig tilslutning til videre tjeneste i Forsvaret når begrensningen på 19 måneders ordinær tjeneste, jf. forsvarsloven § 18 første ledd, er nådd. For personer som ikke har en lovpålagt verneplikt innebærer inngåelse av kontrakt at de forplikter seg til tjeneste tilsvarende den tjenesten de vernepliktige er pålagt. Departementet viser for øvrig til at man allerede har bestemmelser om inngåelse av kontrakt om tjenesteplikt med tilsvarende vilkår som de vernepliktige i gjeldende § 25 i forsvarsloven. Denne bestemmelsen er en videreføring av den

tidligere vernepliktsloven § 50 a andre ledd. Inngåelse av kontrakt om tjenesteplikt etter gjeldende § 25 har ikke vært ment å innebære et ansettelsesforhold.

Departementet viser videre til at tjenestepliktige etter forsvarsloven har en ubetinget plikt til å møte til tjeneste i en krise-/krigssituasjon. Denne plikten går etter omstendighetene lengre enn pliktene en arbeidstaker har til å utsette seg for risikofylt arbeid, jf. arbeidsmiljøloven § 2-3 andre ledd bokstav c. Opphøret av arbeidsplikten etter arbeidsmiljøloven vil imidlertid være situasjonsbestemt og avhengig av hvilken type stilling det er tale om. Bestemmelsen må tolkes og anvendes med bakgrunn i arbeidsforholdet, arbeidsavtalen og de oppgaver som arbeidstakeren er satt til å løse, jf. blant annet Rt. 1989 s. 329. Selv om opphøret av arbeidsplikten etter arbeidsmiljøloven vil være situasjonsbestemt, er Forsvaret helt avhengig av at den arbeidsrettslige statusen ikke er til hinder for at denne gruppen reservister har en uomtvistelig plikt til å møte til, og utføre tjenesten uavhengig av hvilken risiko dette innebærer.

Dersom Forsvaret har et oppdukkende behov for bemanning av den daglige driften av Forsvaret (produksjonsstrukturen), eller til annen tjeneste enn ordinær og ekstraordinær tjeneste etter forsvarsloven § 17, understreker departementet at dette vil være tjeneste som faller utenfor lovforslaget. I slike tilfeller vil reservisten være å anse som en ordinær arbeidstaker og vil måtte tilsettes midlertidig for oppdragets varighet etter reglene i statsansatteloven.

Departementet kan heller ikke se at status som arbeidstaker vil gjøre ordningen enklere å administrere slik *NOF* skriver i sitt hørings svar. Tvert imot mener departementet at det vil skape økte administrative oppgaver for Forsvaret dersom personell som utfører samme type tjeneste (ordinær og ekstraordinær tjeneste etter forsvarsloven § 17) skal forvaltes på forskjellige måter avhengig av om de er å anses som arbeidstakere eller tjenestepliktige. Videre mener departementet at *NOF* sitt innspill om at reservistene kan ansettes som tilkallingsvikarer, hverken vil ivareta Forsvarets behov for kompetanse eller behov for forutsigbarhet. Tilkallingsvikarer inngår bare et midlertidig tilsettingsforhold for det aktuelle oppdragets varighet, og står derfor fritt til å takke nei til videre oppdrag. Dette vil ikke være en akseptabel løsning for Forsvaret.

Når det gjelder innspillet om at vernebestemmelsene i arbeidsmiljøloven ikke er ivare tatt for reservistene, viser departementet til at personer med kontrakt om tjenesteplikt vil ha samme rettig-

heter som de vernepliktige. Det innebærer at de vil omfattes av de samme vernebestemmelsene som gjelder for vernepliktige i medhold av arbeidsmiljøloven § 1-6 bokstav b og forskrift til arbeidsmiljøloven.

Departementet opprettholder på denne bakgrunn forslaget om å lovfeste at personer med kontrakt om tjenesteplikt ikke anses som arbeidstakere i proposisjonens utkast til § 25.

Departementet har etter at lovforslaget var på høring vurdert om det bør fremgå eksplisitt av lovbestemmelsen etter hvilke lover personer med kontrakt om tjenesteplikt ikke anses som arbeidstakere. Etter departementets vurdering er det tilstrekkelig at det fremgår av lovbestemmelsen at personer med kontrakt om tjenesteplikt ikke anses å være arbeidstakere, uten at det tas inn henvisning til relevante lover i bestemmelsen. Departementet bemerker imidlertid at dette skal forstås som at personer med kontrakt om tjenesteplikt ikke omfattes av arbeidstakerbegrepet i arbeidsmiljøloven eller ferieloven, og at kontraktsforholdet ikke vil anses som et ansettelsesforhold med Forsvaret, hverken som militært tilsatte etter forsvarsloven eller som sivilt ansatte etter statsansatteloven.

Departementet bad særskilt om høringsinstansenes syn på at kompensasjon tilsvarende feriepenger ikke lovfestes. *NOF* er imot en slik kompensasjon, og knytter det opp mot at de mener at reservistene skal anses som arbeidstakere og at retten til feriepenger da vil følge av ferieloven. Øvrige høringsinstanser har ikke kommentert dette. Med bakgrunn i at departementet opprettholder at personer med en kontrakt om tjenesteplikt ikke anses som arbeidstakere, fastholder departementet at en kompensasjon tilsvarende feriepenger bør reguleres i den enkelte kontrakt. Departementet foreslår derfor ikke å lovfeste en slik kompensasjon. Departementet vil ta stilling til innretningen av kompensasjonen i arbeidet med ny godtgjøringsmodell.

3.1.4.3 Lovforslaget og forholdet til EØS-retten

Arbeidsmiljøloven gjennomfører mange ulike direktiver som Norge er forpliktet av etter EØS-avtalen. EU-direktivene på arbeidsrettsområdet oppstiller krav til vern av arbeidstakere på ulike områder. Dette gjelder minimumsdirektiver om arbeidsmiljøkrav, arbeidstid, virksomhetsoverdragelse, masseoppsigelser, informasjon og drøfting, krav til skriftlig arbeidsavtale mv. På samme måte som Norge er forpliktet til å implementere de materielle reglene, er vi også forpliktet til å sørge

for at direktivreglene gis anvendelse for de personer direktivet er ment å gjelde for.

Arbeidstakerbegrepet må i utgangspunktet avgjøres i forhold til hvert enkelt direktiv. Det er imidlertid mulig å identifisere i hovedtrekk to ulike tilnæringsmåter i rettspraksis fra EU-domstolen når det gjelder arbeidstakerbegrepet, som knytter seg til hvorvidt direktivene henviser til den nasjonale definisjonen av arbeidstakerbegrepet eller ikke. Når det gjelder de direktivene som viser til arbeidstakerbegrepet som definert i nasjonal rett, har medlemslandene en viss skjønnsmargin til å definere dette begrepet i samsvar med nasjonal rett og praksis. I direktivene hvor det ikke er en henvisning til nasjonal rett, anvender EU-domstolen regelmessig et autonomt EU-rettslig arbeidstakerbegrep. Skillelinjen er imidlertid ikke absolutt i rettspraksis.

Med tanke på førstnevnte kategori, benytter EU-domstolen typisk effektivitetshensyn som skranke for utøvelsen av den skjønnsmarginen medlemsstatene er tillagt. Det er sikker rett at medlemsstatenes definisjoner ikke kan sette til side forpliktelsen medlemslandene har til å respektere direktivets effektive virkning eller generelle prinsipper i EU-retten. Medlemslandene kan derfor ikke gjennom sin definisjon av arbeidstakere vilkårlig utelukke visse kategorier av personer fra den beskyttelsen som er tilsiktet med direktivet. Her foretar domstolen gjerne en sammenligning med personer som er ansett som arbeidstakere etter nasjonal rett, og vurderer så om det er en vesentlig forskjell mellom de som er ansett som arbeidstakere og de som ikke er det som kan begrunne den ulike statusen.

Når det gjelder direktiver som ikke henviser til nasjonal rett med tanke på arbeidstakerbegrepet, anvender EU-domstolen regelmessig et autonomt EU-rettslig arbeidstakerbegrep. Dette begrepet nedstammer opprinnelig fra tolkning av artikkel 45 i Traktaten om Den europeiske unions virkemåte, og har tre grunnleggende, objektive elementer: tilbud av arbeidskraft, godtgjøring (lønn) og underordning. EU-domstolen har formulert dette slik i dansk versjon (sak C-66/85):

«Det væsentligste kendetegn ved arbeidsforholdet er, at en person i en vis periode presterer ydelser mod vederlag for en anden og efter dennes anvisninger.»

Departementet har vurdert hvorvidt lovforslaget om en kontraktbasert tjenesteplikt vil omfattes av det EØS-rettslige arbeidstakerbegrepet.

Når det gjelder den lovbestemte verneplikten, er dette en offentligrettslig plikt til å gjennomføre ordinær og ekstraordinær tjeneste, og faller av den grunn utenfor det nasjonale arbeidstakerbegrepet. Etter departementets vurdering kan det med samme begrunnelse argumenteres for at gjennomføring av en lovpålagt verneplikt faller utenfor også det EU-rettslige arbeidstakerbegrepet, slik blant annet EU-Kommisjonen har gjort i en tidligere sak for domstolen (sak C-186/01).

Lovforslaget om kontraktbasert tjenesteplikt som den enkelte frivillig påtar seg, skiller seg prinsipielt noe fra tjeneste som utføres med bakgrunn i den lovpålagte verneplikten. Likevel viser departementet til at forpliktelsene til de kontraktbaserte reservistene tilsvarer det som kan pålegges den enkelte i kraft av den lovpålagte verneplikten. Forsvarets mulighet til å anvende personellet i fredstid er for begge grupper begrenset til ordinær og ekstraordinær tjeneste, jf. forsvarsloven § 17. Innholdet i den kontraktbaserte tjenesteplikten kan da fullt ut sidestilles med gjennomføring av lovbestemt verneplikt. Reservistene på kontraktbasert tjeneste vil da også ha samme rettigheter og plikter som vernepliktige inne til tjeneste. På mange måter kan inngåelse av en kontraktbasert tjenesteplikt ses på som en frivillig forlengelse av verneplikten, eller en frivillig tilslutning til den.

Når det gjelder de direktivene som henviser til arbeidstakerbegrepet som definert i nasjonal rett, er det etter departementets syn så store likheter mellom de vernepliktige og personer som inngår kontraktbasert tjenesteplikt at det kan argumenteres for at det er innenfor den skjønnsmarginen EØS-landene har å bestemme at denne gruppen faller utenfor arbeidstakerbegrepet. Slik departementet ser det, er det vesentlige forskjeller på tilknytningsforholdet til Forsvaret mellom ordinært ansatte og personer med kontraktbasert tjenesteplikt. Med tanke på de direktivene hvor domstolen benytter det autonome EU-rettslige arbeidstakerbegrepet, mener departementet at personene som påtar seg kontraktbasert tjenesteplikt faller utenfor også dette arbeidstakerbegrepet. Slik departementet ser det, stiller ikke personene med kontraktbasert tjenesteplikt sin arbeidskraft til disposisjon som sådan, men tilslutter seg frivillig til det som ellers er en lovpålagt plikt. I fredstid vil personene kalles inn til trening og øving for å være klare til å settes inn i den funksjonen de skal bekle i en krise- eller krigssituasjon. På det tidspunktet de kalles inn for å tjenestegjøre i en krise-/krigssituasjon, vil dette utelukkende være på bakgrunn av den lovbestemte verneplikten som følger av Grunnloven § 119 og forsvarslovens

bestemmelser. Arbeid som utføres i henhold til en lovbestemt plikt vil i utgangspunktet ikke omfattes av arbeidsrettslige regler, fordi det faller utenfor et arbeidsforhold i tradisjonell forstand.

Departementet viser videre til at EU-domstolen i sak C-742/19 drøfter unntak fra arbeidstidsdirektivet for militære arbeidstakere når disse tar del i spesifikke militære aktiviteter. Departementet mener at den type tjeneste som utøves av personell underlagt kontraktbasert tjenesteplikt i praksis vil sammenfalle med de aktivitetene som EU-domstolen uttalte at faller utenfor arbeidstidsdirektivets (og dermed også rammedirektivets) virkeområde.

Videre understreker departementet at den kontraktbaserte tjenesteplikten kun vil gjelde for reservister som skal bekle en funksjon i styrkestrukturen, som er Forsvarets krigsstruktur. Forslaget om en kontraktbasert tjenesteplikt er foreslått avgrenset mot reservister som skal dekke et oppdukkende behov i produksjonsstrukturen, dvs. den daglige driften av Forsvaret. I disse tilfellene er man utenfor anvendelsesområdet til forslaget om kontraktbasert tjenesteplikt. Reservisten som skal utføre en jobb for Forsvaret i den daglige driften, vil være midlertidig ansatt for oppdragets varighet og således fullt ut være omfattet av det nasjonale og EØS-rettslige arbeidstakerbegrepet.

Departementet viser videre til at forslaget ikke innebærer en endring av den arbeidsrettslige statusen til personer som inngår kontrakt om tjenesteplikt etter gjeldende regler. Etter forsvarsloven § 25 kan kvinner født før 1. januar 1997 inngå kontrakt om tjenesteplikt med Forsvaret. En slik kontrakt innebærer at man frivillig påtar seg tjeneste på samme vilkår som de vernepliktige og tjenestepliktige, jf. Prop. 102 L (2015–2016) s. 126. Bestemmelsen er en videreføring av gjeldende rett under vernepliktsloven, og det har ikke vært hensikten at en slik kontrakt skulle innebære at det inngås et ansettelsesforhold.

Arbeidsmiljøloven kapittel 10 om arbeidstid gjennomfører EUs arbeidstidsdirektiv. I medhold av arbeidsmiljøloven § 10-12 åttende ledd er det i forskrift og tariffavtaler gjort unntak for feltmessig øvingsvirksomhet i Forsvaret og andre forsvarsspesifikke aktiviteter. Tjenesten til de som inngår kontrakt om tjenesteplikt vil i all hovedsak være av samme karakter som det er gjort unntak for når det gjelder militært tilsatte i Forsvaret. Vernebestemmelsene i arbeidstidsdirektivet er således heller ikke et argument for at denne persongruppen skal anses som arbeidstakere, verken i en nasjonal eller EØS-rettslig kontekst. Men hel-

ler ikke på dette området vil de tjenestepliktige stå uten et arbeidsrettslig vern. Tjenestepliktige på kontrakt vil være omfattet av de samme vernebestemmelsene for arbeidstid som følger av Forsvarets interne regelverk for vernepliktige inne til tjeneste.

Etter dette er departementets vurdering at lovforslaget om at personer med kontraktbasert tjenesteplikt ikke anses som arbeidstakere, ikke i strid med Norges EØS rettslige forpliktelser.

3.1.4.4 Lovforslaget og forholdet til strategiske samarbeidspartnere

LO og NOF har knyttet lovforslaget opp mot Forsvarets inngåelse av strategiske samarbeidsavtaler. Departementet bemerker til dette at lovforslaget ikke har noen direkte sammenheng med Forsvarets samarbeid med private aktører. Intensjonen med lovforslaget er å sikre Forsvaret forutsigbar tilgang til nødvendig kompetanse i styrkestrukturen. Departementet understreker at lovforslaget gjelder avtaler om tjenesteplikt for enkeltpersoner og skal primært dekke Forsvarets behov for å kunne trene og øve personell som fyller en stilling/funksjon i styrkestrukturen. Dette innebærer i utgangspunktet at Forsvaret kan inngå kontrakt om tjenesteplikt med personer som har uttømt tjenesteplikten med hensyn til alder og tjenestelengde. Videre understreker departementet at muligheten for å inngå kontrakt om tjenesteplikt ikke skal brukes som et virkemiddel for å tilrettelegge for en økt grad av outsourcing. Det betyr at adgangen til å inngå kontrakt om tjenesteplikt ikke gjelder personell som er tilknyttet strategiske samarbeidspartnere. Når det gjelder det som er beskrevet i Hurdalsplattformen om at regjeringen skal gå gjennom Forsvarets samarbeid med private aktører med hensyn til blant annet sikkerhet, beredskap, kompetanse og krigens folkerett, vil dette videreføres uavhengig av lovforslaget. Det samme gjelder utredningen gjennom Innst. 87 S (2020–2021) til Prop. 14 S (2020–2021):

«Stortinget ber regjeringen innen 2022 legge fram en utredning om bruk av ikke-militært ansatte og forhold knyttet til krigens folkerett og ikke-militært personell som legitime militære mål».

Etter departementets vurdering er ikke disse utredningene avgjørende for et lovforslag om utvi-

det adgang til å inngå kontrakt om tjenesteplikt etter proposisjonens utkast til § 25.

I den grad Forsvaret i en krigssituasjon har behov for personell ansatt hos strategiske samarbeidspartnere eller andre steder som ikke er tjenestepliktig, vil dette måtte løses med hjemmel i beredskapslovgivningen og de muligheter militære myndigheter har til å rekvirere ressurser. Forsvaret har en lovfestet rett til rekvisisjon av blant annet bedrifter og personell etter lov om militære rekvisisjoner § 1. Departementet viser videre til at det i medhold av forsvarsloven § 16 i krig eller når krig truer kan fastsettes forskrift om blant annet en utvidet verneplikt fra fylte 18 år til fylte 55 år, og at personer som er over vernepliktige alder da kan kalles inn til tjeneste.

Departementet opprettholder forslaget om en utvidet adgang for Forsvaret til å inngå kontrakt om tjenesteplikt med personer uten verneplikt og en utvidet tjenesteplikt for vernepliktige i proposisjonens utkast til § 25.

3.2 Øvrige endringsforslag som følge av forslag til ny § 25 i forsvarsloven

3.2.1 Gjeldende rett

Tjenesteplikten i fred for de vernepliktige omfatter ordinær og ekstraordinær tjeneste, jf. forsvarsloven § 17 første ledd første punktum. Denne tjenesteplikten går foran annen lovpålagt tjenesteplikt. Hva som regnes som ordinær og ekstraordinær tjeneste er regulert i § 17 andre og tredje ledd.

3.2.2 Høringsnotatet

Departementet foreslo i høringen å endre forsvarsloven § 17 første ledd første punktum slik at det fremgår at de som inngår kontrakt om tjenesteplikt i medhold av forslag til § 25, omfattes av plikten til ordinær og ekstraordinær tjeneste etter andre og tredje ledd på lik linje med de vernepliktige.

3.2.3 Høringsinstansenes syn

Forsvaret støtter departementets forslag til endring av § 17 første ledd første punktum og uttaler at tilføyelsen klargjør tjenesteplikten i fred for personer som har inngått kontrakt om tjenesteplikt. Øvrige høringsinstanser har ikke uttalt seg direkte om dette forslaget.

3.2.4 Departementets vurdering

Departementet opprettholder forslaget slik at det tydeliggjøres gjennom endring av forsvarsloven § 17 første ledd at de som inngår kontrakt om tjenesteplikt i medhold av forslag til ny § 25 også omfattes av tjenesteplikten etter § 17 andre og tredje ledd på lik linje med de vernepliktige.

Etter en nærmere vurdering ser departementet at det er behov for tilsvarende klargjøring i § 17 fjerde ledd som regulerer hvem som har myndigheten til å kalle inn vernepliktige til ekstraordinær tjeneste i Forsvaret og i Heimevernet. Etter § 17 fjerde ledd første punktum er det Kongen i statsråd som har myndigheten til å beslutte at de vernepliktige skal kalles inn til ekstraordinær tjeneste. For vernepliktige i Heimevernet er det åpnet for at myndigheten til å kalle inn til ekstraordinær tjeneste etter § 17 tredje ledd bokstav a til c, ved forskrift kan delegeres til Forsvaret. Slik delegasjon er gjort i vernepliktsforskriften § 40.

Departementet foreslår at § 17 fjerde ledd endres slik at det fremgår at bestemmelsen omhandler myndigheten til å kalle inn både vernepliktige og personer med kontrakt om tjenesteplikt etter utkastet til § 25. Departementet bemerker at dette forslaget ikke var en del av høringen om endringer i forsvarsloven. Endringen er i all hovedsak av lovteknisk karakter for å skape sammenheng mellom § 17 og forslaget til ny § 25, og kan derfor fremmes uten forutgående høring.

I lys av forslaget til § 25 syvende ledd, hvor det foreslås en hjemmel for at departementet kan fastsette forskrift om godtgjøring for de som inngår kontrakt om tjenesteplikt, mener departementet at det bør inntas en tilsvarende forskriftshjemmel i § 19 tredje ledd for de vernepliktige reservistene. Dagens godtgjøring til de vernepliktige er ikke forskriftsfestet. Dersom godtgjøringen til de med kontrakt om tjenesteplikt fastsettes i forskrift med hjemmel i utkast til § 25 syvende ledd, mener departementet at godtgjøringen til de vernepliktige reservistene også bør fremgå av forskrift. Departementet foreslår derfor at § 19 tredje ledd endres slik at det i tillegg til forskrift om innkalling til tjeneste og fritak for tjeneste, kan fastsettes forskrift om godtgjøring. Endringen er i all hovedsak av lovteknisk karakter for å skape sammenheng mellom § 19 og forslaget til § 25 syvende ledd, og kan derfor fremmes uten forutgående høring.

3.3 Inngåelse av kontrakt om tjenesteplikt med sivil tilsatte

3.3.1 Sivilt tilsattes tjenesteplikt etter forsvarsloven

Av forsvarsloven § 2 fjerde ledd fremgår det at loven gjelder for sivil tilsatte i Forsvarsdepartementet og underliggende etater der det er fastsatt i loven. Det er få av forsvarslovens bestemmelser hvor det er eksplisitt fremgått at sivil tilsatte er omfattet.

Forsvarsloven trådte i kraft 1. juli 2017, og er en sammenslåing av flere lover, blant annet vernepliktsloven. Det fulgte av vernepliktsloven § 8 første ledd andre punktum at bestemmelsene i loven gjaldt for personell som ikke hadde alminnelig verneplikt etter loven, men som frivillig hadde inngått kontrakt om eller gitt skriftlig samtykke til styrkedisponering. For slike frivillige gjaldt loven for kontrakttidens varighet. Bestemmelsen har blitt tolket dithen at sivil tilsatte i Forsvaret, og som frivillig har inngått kontrakt om eller gitt skriftlig samtykke til styrkedisponering, var omfattet av vernepliktsloven. Dette er også lagt til grunn gjennom langvarig forvaltningspraksis. At de var omfattet av loven innebar at de også var tjenestepliktige i krig eller når krig truer.

I utgangspunktet var departementets hensikt med sammenslåingen av forsvarslovene å videreføre gjeldende rett, jf. Prop. 102 L (2015–2016) s. 7. Det har imidlertid oppstått uklarheter om det materielle innholdet i vernepliktsloven § 8 første ledd andre punktum er videreført i forsvarsloven. Lovens forarbeider gir heller ikke noe klart svar på dette.

3.3.2 Høringsnotatet

Departementet viste i høringsnotatet til at Forsvaret har mange sivil tilsatte i funksjoner som også må ivaretas i krig. Departementet vurderte at det som følge av uklarheten i forsvarsloven, er behov for å tydeliggjøre at Forsvaret med hjemmel i forsvarsloven kan inngå kontrakt om tjenesteplikt med sivil tilsatte i Forsvaret. Dette vil også tydeliggjøre at sivil tilsatte som Forsvaret er avhengig av og som er nødvendig for Forsvarets operative evne, i krig eller når krig truer er pliktig til å møte på jobb og utføre sitt arbeid. Departementet foreslo at kontrakt om tjenesteplikt med sivil tilsatte reguleres i en egen lovbestemmelse i forslag til ny § 25 a i forsvarsloven.

Departementet foreslo at bestemmelsen gjelder sivil tilsatte i Forsvaret, og at kontrakt om tje-

nestepunkt kan sies opp i krig eller når krig truer. Departementet vurderte at kontrakt om tjenesteplikt kan inngås i forbindelse med ansettelse eller på et senere tidspunkt. Departementet la til grunn at kontrakt om tjenesteplikt innebærer en selvstendig forpliktelse i tillegg til arbeidskontrakten.

Sivilt tilsatte som er vernepliktige etter forsvarsloven § 6 kan kalles inn i kraft av den lovpålagte verneplikten og disponeres i henhold til Forsvarets behov. I tråd med forsvarsloven § 2 følger en plikt til i fred og krig å utføre de oppgavene som Forsvaret tildeler, i den stillingen og på det stedet Forsvaret bestemmer. I høringsnotatet vurderte departementet at for denne gruppen sivilt tilsatte vil det ikke være behov for kontrakt om tjenesteplikt slik departementet foreslår.

Bruk av sivile til å understøtte militære operasjoner i væpnet konflikt er, med begrensninger, tillatt etter krigens folkerett. Begrensningene i krigens folkerett skal imidlertid ivaretas. Planlegging for, og trening på, sivil støtte i væpnet konflikt skal være i henhold til krigens folkerett. Dette fremgår av inneværende langtidsplan for forsvarssektoren, Prop. 14 S (2020–2021) punkt 7.2.3 «Krigens folkerett og bruk av sivile». Krigens folkerett bygger på prinsippene om distinksjon mellom sivile og stridende, militær nødvendighet, humanitet og proporsjonalitet. Distinksjonsprinsippet innebærer at sivile skal beskyttes mot farene ved militære operasjoner, og at angrep bare skal rettes mot lovlige militære mål. Ved sivil støtte til militære operasjoner skal Norges folkerettslige plikt til å beskytte sivile mot farene ved militære operasjoner ivaretas. Sivile som deltar direkte i fiendtligheter mister beskyttelse mot angrep og risikerer straffefølgelse. Bruken av sivile på denne måten er i strid med den generelle plikten til å beskytte sivile mot faren ved militære operasjoner. Nasjonalt regelverk forbyr forsvarssektoren å benytte sivile i funksjoner som utgjør direkte deltakelse.

For å klarlegge hvor mange sivilt tilsatte i forsvarssektoren dette gjelder, har etatene, gjennom Prop. 14 S (2020–2021) fått i oppdrag å gjennomføre en kartlegging:

«Etatene i forsvarssektoren skal identifisere denne type funksjoner som skal bekles av stridende i væpnet konflikt.»

Dette arbeidet er godt i gang og gjennomføres i tett dialog med etatene og departementet.

Departementet la i høringsnotatet til grunn at det i kontrakten om tjenesteplikt må tydeliggjøres

om funksjonen den sivilt tilsatte skal bekle i krig, vil være stridende eller ikke. Tjenesteplikten i fred vil kunne innebære trening og øving for å inneha den kompetansen som er nødvendig for å fylle funksjonen i krig. For sivilt ansatte som vil defineres som stridende vil tjenesteplikten i fred kunne innebære trening og øving i militære grunnferdigheter. For andre sivile tilsatte, som skal følge styrkene uten å være stridende, vil det etter departementets syn ikke være samme behov for øving og trening som for de som defineres som stridende. Hvilket behov det vil være for øving og trening av sivilt ansatte som ikke er stridende vil være situasjonsbestemt og styrt ut ifra hvilken funksjon de skal ha.

3.3.3 Høringsinstansenes syn

De fleste høringsinstansene som har avgitt innspill til forslaget om kontrakt om tjenesteplikt med sivilt tilsatte, støtter forslaget.

Forsvarets høgskole støtter i hovedsak forslaget, men tar opp forholdet mellom oppsigelse av arbeidsavtalen og oppsigelse av kontrakt om tjenesteplikt, samt lengden på kontrakt om tjenesteplikt. *Forsvarets høgskole* stiller spørsmål ved frivilligheten av å signere på en kontrakt om tjenesteplikt. De ber om en klargjøring på om det vil stilles som vilkår for fremtidige ansettelser at det inngås kontrakt om tjenesteplikt, og hvordan dette skal praktiseres i eksisterende arbeidsforhold hvor tilsatte ikke ønsker å inngå en slik kontrakt.

Forsvaret støtter forslaget, men mener at parallelt med arbeidet og vedtakelsen av en slik lovbestemmelse må det klargjøres hvilke beredskapstiltak som treffer tilsatte i Forsvaret og/eller sektoren i krig eller når krig truer. Spesielt etterspør *Forsvaret* en avklaring på når sivilt tilsatte ikke lenger skal kunne forvaltes etter statsansatteloven, herunder mister sin rett til å kunne si opp sin stilling. Videre ber *Forsvaret* om en avklaring på om kontrakt om tjenesteplikt også kan inngås med innleide konsulenter eller ansatte hos en sivil strategisk partner.

Forsvarsbygg støtter forslaget. *Forsvarsbygg* mener det er viktig å tydeliggjøre at også sivilt tilsatte i Forsvarsbygg er pliktig til å møte på jobb og utføre sitt arbeid i krig eller når krig truer. *Forsvarsbygg* antar at dette også gjelder Forsvarsdepartementet og øvrige underliggende etater, og mener derfor at muligheten til å inngå kontrakt om tjenesteplikt med egne sivilt tilsatte bør gjelde tilsvarende for hele sektoren.

Generaladvokaten mener det ikke er klart hva som eventuelt er forskjellen på en sivilt tilsatt som inngår kontrakt om tjenesteplikt med Forsvaret,

der vedkommende skal tjenestegjøre som stridende, og en annen reservist som er omtalt under forslaget til § 25. Videre mener de at det ikke er klart hva tjenesteplikten innebærer for sivile som inngår kontrakt om tjenesteplikt.

Forsvarets høgskole, Generaladvokaten og Forsvaret påpeker at det har betydning hvorvidt stillingene sivile inngår tjenstekontrakt om er definert som stridende eller ikke etter krigens folkerett. Disse høringsinstansene tar også opp andre forhold knyttet til folkerettslig status og sivile i krig. *Forsvaret* trekker blant annet frem at sivilt tilsatte er styrkedisponert i en stilling i styrkestrukturen, at de er en del av de væpnede styrker og som følge av dette må gis rettigheter og plikter som lovlige stridende etter krigens folkerett. En privatperson har gitt innspill til bruk av sivilt tilsatte hos leverandører og mener at disse vil være legitime militære mål i en krigssituasjon.

LO støtter muligheten til å inngå kontrakt om tjenesteplikt med Forsvarets egne sivilt tilsatte, men viser til at departementet skal kartlegge hvor mange sivilt tilsatte dette gjelder for i forsvarssektoren. *LO* mener dette arbeidet vil være viktig bakgrunnsmateriale for utarbeidelse av et revidert lovforslag. *LO* viser også til Innst. 87 S (2020–2021) til Prop. 14 S (2020–2021) hvor følgende fremgår:

«Stortinget ber regjeringen innen 2022 legge fram en utredning om bruk av ikke-militært ansatte og forhold knyttet til krigens folkerett og ikke-militært personell som legitime militære mål.»

3.3.4 Departementets vurdering

Departementet er enig med *Forsvarsbygg* i at også Forsvarsdepartementet og de andre underliggende etater, i likhet med Forsvaret, kan ha sivile som må styrkedisponeres i funksjoner som må ivaretas i krig eller når krig truer. Departementet mener derfor det er behov for at både departementet og dets underliggende etater kan inngå kontrakt om tjenesteplikt med egne sivilt tilsatte. Departementet foreslår derfor at ny § 25 a utvides i samsvar med dette.

Til *Forsvarets høgskoles* innspill knyttet til kontrakt om tjenesteplikt som vilkår for fremtidige ansettelser og oppsigelse, legger departementet til grunn at den enkelte etat eller departementet må ta stilling til hvilke sivile stillinger som skal inngå i styrkestrukturen. For fremtidige stillinger som skal inngå i styrkestrukturen, er det etter departementets syn naturlig at virksomheten

vurderer om det bør settes som et kvalifikasjonskrav for stillingen at vedkommende er villig til å inngå kontrakt om tjenesteplikt, og dermed kan styrkedisponeres. Det må da fremgå av utlysningsteksten for stillingen at den ansatte må være villig til å inngå kontrakt om tjenesteplikt. For de tilfellene der det er satt som vilkår for stillingen at vedkommende inngår kontrakt om tjenesteplikt, vil oppsigelse av kontrakt om tjenesteplikt etter departementets vurdering kunne innebære at vedkommende ikke lenger oppfyller de krav som er satt for stillingen. Departementet understreker at en kontrakt om tjenesteplikt ikke begrenser den tilsattes alminnelige rett til å si opp arbeidsforholdet. Inngåelse av kontrakt om tjenesteplikt innebærer etter departementets syn en selvstendig forpliktelse i tillegg til arbeidskontrakten. I tilfelle arbeidsforholdet sies opp, vil kontrakt om tjenesteplikt bestå som en selvstendig forpliktelse til denne eventuelt sies opp. Departementet understreker at arbeidsgiver ikke kan kreve at den sivilt ansatte i et allerede etablert arbeidsforhold inngår kontrakt om tjenesteplikt dersom vedkommende ikke ønsker det. Når det gjelder lengden på kontrakter om tjenesteplikt, mener departementet at det ikke er nødvendig å lovregulere dette etter som tjenesteplikten vil ha en nær sammenheng med ansettelsesforholdet. Dersom ansettelsesforholdet avsluttes, antar departementet at det i de aller fleste tilfeller vil være i både arbeidsgiver og arbeidstakers interesse at også kontrakten om tjenesteplikt termineres.

Departementet er enig med *Forsvaret* i at det må klargjøres hvilke beredskapstiltak som treffer ansatte i sektoren, og at det bør klargjøres når sivilt tilsatte ikke lenger kan si opp sin stilling etter statsansatteloven. Dette er imidlertid et arbeid som må gjøres i regi av Nasjonalt beredskapssystem, og faller utenfor denne lovproposisjonen. Når det gjelder *Forsvarets* innspill knyttet til bruk av kontrakter hos innleide konsulenter eller ansatte hos sivile strategiske samarbeidspartnere, understreker departementet at forslaget til § 25 a er avgrenset til kontrakt om tjenesteplikt med sivilt tilsatte i Forsvarsdepartementet og underliggende etater. Forsvaret kan derfor ikke med hjemmel i denne bestemmelsen inngå kontrakt om tjenesteplikt med innleide konsulenter eller ansatte hos en sivil strategisk partner.

Til *Generaladvokatens* innspill til hva tjenesteplikten for de sivilt tilsatte vil innebære, understreker departementet at intensjonen med lovforslaget er å ivareta behovet for å disponere sivilt tilsatte i stillinger som inngår i styrkestrukturen. Inngåelse av kontrakt om tjenesteplikt for sivilt til-

satte innebærer at de kan styrkedisponeres. Hvorvidt en stilling skal anses som sivil eller militær vil avhenge av hvilken funksjon de bekler i styrkestrukturen og om de anses som stridende eller ikke. For noen sivil tilsatte kan det være behov for øving og trening i fredstid avhengig av hvilken funksjon de skal bekle i styrkestrukturen. Deresom den sivilt ansatte skal kalles inn til øving og trening i fredstid, vil det være med bakgrunn i at vedkommende har en tjenesteplikt som følge av kontrakten. Den alminnelige arbeidsplikten gjennom arbeidskontrakten gir ikke grunnlag for innkalling til tjeneste etter forsvarsloven.

Departementet har mottatt flere innspill som går på betydningen av hvordan sivilt tilsatte og andre sivile defineres etter krigens folkerett. Departementet vil imidlertid understreke at det ikke tas stilling til hvilken status den sivilt tilsatte skal ha etter krigens folkerett. Når det gjelder folkerettslig status vil regjeringen legge frem en utredning for Stortinget om dette temaet innen utløpet av 2022, jf. Innst. 87 S (2020–2021) til Prop. 14 S (2020–2021). Etatene i forsvarssektoren har gjennom Prop. 14 S (2020–2021) fått i oppdrag å kartlegge hvilke funksjoner som skal bekles av stridende i en væpnet konflikt. Dette er parallelle prosesser som ikke direkte påvirker lovforslaget, og som vil videreføres uavhengig av lovforslaget.

Departementet foreslår på denne bakgrunn å utvide forslaget til ny § 25 a slik at Forsvarsdepartementet og underliggende etater kan inngå kontrakt om tjenesteplikt med egne sivilt tilsatte.

3.4 Åremålstilsetting av områdesjefer i Heimevernet

3.4.1 Dagens ordning for områdesjefer i Heimevernet

Tjeneste som områdesjef i Heimevernet har to hovedfunksjoner. Tjenesten i primærfunksjonen kan likestilles med annen tjeneste i styrkestrukturen til Heimevernet. Tjeneste som områdesjef i Heimevernet innebærer også en utvidet tjenesteplikt, som ikke regnes som en del av den ordinære tjenesten på 19 måneder.

Stillingen innebærer også rene forvaltningsoppgaver som ikke faller inn under ordinær eller ekstraordinær tjeneste etter forsvarsloven § 17. Sistnevnte oppgaver godtgjøres som ordinære arbeidsoppgaver i produksjonsstrukturen med et fast månedlig beløp. Stillingen som områdesjef i Heimevernet er i dag definert som et verv. Det er imidlertid uklart hvordan dette er forankret.

3.4.2 Høringsnotatet

Departementets foreslo i høringsnotatet at områdesjefenes tilknytning til Forsvaret for den delen av stillingen som innebærer rene forvaltningsoppgaver, bør være gjennom ordinært tilsettingsforhold. Departementet vurderte at selv om funksjonen som områdesjef ikke er av midlertidig karakter, er det viktig å ha en tidsavgrensning på stillingen. Et fast ansettelsesforhold uten tidsavgrensning for områdesjefene vil ikke være forenlig med Forsvarets behov for fleksibilitet i forvaltningen av denne personellgruppen og en hensiktsmessig rotasjon for disse funksjonene. Departementet foreslo derfor en egen hjemmel i forsvarsloven som regulerer at områdesjefene i Heimevernet kan ansettes på åremål, jf. statsansatteloven § 10 første ledd. Departementet foreslo at åremålsperioden for områdesjefene i Heimevernet skal være på seks år. Videre at det kan fastsettes en kortere periode i særlige tilfeller og at tilsetting på åremål bare kan gjentas en gang. For den delen av tjenesten som kan likestilles med annen tjeneste i styrkestrukturen, foreslo departementet at områdesjefene i Heimevernet bør omfattes av forslaget til ny § 25.

Departementet la til grunn i høringsnotatet at områdesjefene i Heimevernet vil omfattes av retten til permisjon etter arbeidsmiljøloven § 12-12, både for den delen av tjenesten som faller inn under kontraktbasert tjenesteplikt, og for den delen av tjenesten som innebærer tilsetting på åremål.

3.4.3 Høringsinstansenes syn

Forsvaret, Norges veteranforbund for internasjonale operasjoner og *NOF* støtter i hovedsak forslaget.

NOF mener imidlertid at områdesjefer i Heimevernet trenger mer enn 6-12 år i stillingen for å sikre Forsvaret tilstrekkelig kompetanse. *Forsvaret* peker derimot på at åremålsperioden bør settes til fem år.

NROF mener at åremål kan skape problemer med sivil arbeidsgiver, og begrense muligheten for fri. Videre ber de om en klargjøring av om åremålstilsettingen faller inn under arbeidsmiljøloven eller tjenestemannsloven, og dermed begrenser handlefriheten til distriktssjefen.

NROF og *Forsvaret* mener at en begrensning av antall ganger et åremål kan fornyes ikke bør lovfestes. *Forsvaret* peker på at departementet i forskrift kan gi nærmere regler om tilsettingens varighet, arbeidets omfang og innhold, og om adgangen til å gjenta tilsettingen på åremål.

En privatperson er kritisk til bruk av åremål, og mener at rotasjon kan foretas uten åremål eller uten at det er nødvendig å sette en øvre grense på antall kontrakter. Vedkommende tar også opp at det er viktig at områdesjefene sikres rett til permisjon fra sivil arbeidsgiver for å ivareta sin stilling.

3.4.4 Departementets vurdering

Departementet mener at det er behov for adgang til åremålstilsetting av områdesjefene i Heimevernet for å sikre at Forsvaret har tilstrekkelig fleksibilitet i forvaltningen av denne personellgruppen, samt sikre en hensiktsmessig rotasjonssyklus for disse funksjonene.

Forsvaret har foreslått at regler om varighet og adgangen til gjentakelse av åremålsperioden fastsettes i forskrift. Departementet er etter en nærmere vurdering enig med *Forsvaret*, og mener at det er mer hensiktsmessig at bestemmelser om varighet og adgang til gjentakelse av åremålsperioden reguleres i forskrift til loven. Tilsvarende er også gjort for statsansatte i forskrift til lov om statens ansatte. Departementet foreslår derfor at dette tas ut av lovbestemmelsen. Departementet foreslår at myndigheten til å fastsette

forskrift legges til departementet. Dette er tatt inn som et nytt andre ledd i forslaget til § 25 b.

Slik departementet leser innspillet fra *NOF*, støtter de forslaget om at områdesjefene kan tilsettes på åremål, men mener at perioden bør være lenger enn seks til tolv år. Gitt de justeringene som foreslås over, vil departementet ta stilling til innspillet i det videre forskriftsarbeidet.

Når det gjelder innspillene om rett til permisjon etter arbeidsmiljøloven § 12-12, viser departementet til at denne bestemmelsen er generell og omfatter enhver form for pliktig eller frivillig militærtjeneste. Etter departementets vurdering vil områdesjefene være omfattet av retten til permisjon selv om de tilsettes på åremål. For øvrig viser departementet til at områdesjefene i Heimevernet vil være omfattet av statsansatteloven og arbeidsmiljøloven, med de begrensninger som følger av forsvarsloven, på lik linje med andre militært tilsatte.

Departementet opprettholder forslaget om at områdesjefene i Heimevernet kan ansettes på åremål med noen språklige endringer. Departementet foreslår videre at departementet gis myndighet til å fastsette forskrifter om varigheten av åremålsperioden og adgangen til fornyelse.

4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslagene til lovendringer vil ikke føre til økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning. Endringene som foreslås er en oppfølging av forrige og gjeldende langtidsplan, jf. Stortingets behandling av Innst. 62 S (2016–2017) til Prop. 151 S (2015–2016) og Innst. 50 S (2017–2018) til Prop. 2 S (2017–2018), og Innst. 87 S (2020–2021) til Prop. 14 S (2020–2021).

Forsvaret har i dag allerede over 50 000 reservister i styrkestrukturen (inkludert Heimevernet). Disse skal trenes og øves jevnlig i henhold til ambisjonene som vedtas gjennom langtidsplanen for forsvarssektoren og årlige budsjettprosesser. Langtidsplanen legger opp til at flere reservister må trenes oftere og mer enn før. Dette er det tatt høyde for i de økonomiske rammene for langtidsplanen. Langtidsplanen tar også økonomisk høyde for innføring av en ny godtgjøringsmodell basert på inntektskompensasjon.

Lovendringen åpner for å benytte reservister på kontrakt på områder der verneplikten ikke dekker kompetansebehovet. Godtgjøringen for både vernepliktige reservister og reservister på kontrakt tar utgangspunkt i den samme godtgjøringsmodellen. Det gjør at alle tjenestepliktige reservister kan få dekket tapt arbeidsinntekt som følge av gjennomføringen av tjenesten med inntil seks ganger folketrygdens grunnbeløp (G). Reservister på kontrakt vil normalt ha en høyere gjennomsnittsalder enn vernepliktige reservister. Det antas derfor at de i gjennomsnitt vil ha en høyere inntekt enn de vernepliktige reservistene. Dette medfører at utgiftene knyttet til hvert øvingsdøgn i gjennomsnitt vil være høyere for reservister på kontrakt enn for vernepliktige reservister. Samtidig vil det totale antall kontrakter bli lavere enn først antatt i langtidsplanen,

fordi lovendringen nå legger opp til at kontraktene som hovedregel bare skal benyttes der verneplikten ikke dekker kompetansebehovet. Lovendringen vil derfor ikke medføre merutgifter for Forsvaret utover de økonomiske rammene i langtidsplanen. Med bakgrunn i dommen fra Frostating lagmannsrett om feriepenge til personer med kontrakt om tjenesteplikt i Heimevernets innsatsstyrker, har departementet vurdert at reservister med kontrakt om tjenesteplikt etter lovforslaget, bør gis en kompensasjon tilsvarende feriepenge. Innretningen av en slik kompensasjon vil departementet ta stilling til i arbeidet med ny godtgjøringsmodell. Merutgiftene ved eventuell kompensasjon tilsvarende feriepenge er ikke endelig beregnet, men de totale utgiftene med å ha reservister på kontrakt, herunder også kompensasjon tilsvarende feriepenge, håndteres innenfor Forsvarsdepartementets til enhver tid gjeldende budsjettammer.

Lovendringen medfører at arbeidsgivere kan bli påvirket ved at reservister på kontrakt må stille opp for Forsvaret på kort varsel ved ekstraordinære situasjoner. I tillegg vil reservistene på kontrakt ha krav på fri i forbindelse med trening og utdanning. Forsvaret vil i kontraktene forutsette at den enkelte frivillige har orientert sin arbeidsgiver om vilkårene i kontrakten med Forsvaret.

Forvaltning av kontrakter kan medføre økt arbeidsmengde for Forsvaret. Utgiftene knyttet til dette dekkes innenfor Forsvarets til enhver tid gjeldende budsjettammer. Forsvarsdepartementet har samtidig en målsetning om å forenkle, standardisere og digitalisere mest mulig av forvaltningen.

5 Merknader til de enkelte bestemmelser

Til § 17

I *første ledd første punktum* tilføyes personer som har inngått kontrakt om tjenesteplikt i medhold av § 25 for å tydeliggjøre at de har samme plikt til ordinær og ekstraordinær tjeneste som vernepliktige. Det gjøres enkelte språklige endringer som følge av dette.

I *fjerde ledd første punktum* gjøres tilsvarende endring for å tydeliggjøre at myndigheten Kongen i statsråd har til å bestemme at vernepliktige skal kalles inn til ekstraordinær tjeneste, også omfatter personer som har inngått kontrakt om tjenesteplikt i medhold av § 25. I *fjerde ledd andre punktum* gjøres tilsvarende tilføyelse, slik at det tydeliggjøres at det i forskrift kan fastsettes at Heimevernet kan kalle inn personer med kontrakt om tjenesteplikt etter § 25 til ekstraordinær tjeneste etter tredje ledd bokstav a til c på lik linje med vernepliktige. Endringene er av lovteknisk karakter for å skape sammenheng mellom § 17 og ny § 25.

Til § 19

I *tredje ledd*, som gir departementet hjemmel til å fastsette forskrift om innkalling til tjeneste og om utsettelse av tjenesten når samfunnsinteresser eller vektige velferdsgrunner krever det, tilføyes godtgjøring. Endringen er av lovteknisk karakter for å skape sammenheng mellom § 19 og ny § 25 syvende ledd.

Til § 25

Bestemmelsen erstatter gjeldende § 25 om frivillig tjeneste for kvinner født før 1. januar 1997. Bestemmelsen gjøres generell og omfatter alle som ikke har verneplikt og utvidet tjenesteplikt for vernepliktige.

I *første ledd første punktum* fremgår det at Forsvaret kan inngå kontrakt om tjenesteplikt med personer uten verneplikt og en utvidet tjenesteplikt for vernepliktige. Forsvarsloven § 6 regulerer hvem som er vernepliktige og *første ledd* må leses i sammenheng med § 6. De som kan inngå kontrakt i medhold av første ledd kan være kvinner født før 1. januar 1997 som ikke er vernepliktige etter

loven, jf. § 6 fjerde ledd. Dette kan videre være personer som på grunn av alder ikke lenger er vernepliktige. Utvidet tjenesteplikt for vernepliktige innebærer å påta seg en tjenesteplikt utover rammen på 19 måneder, jf. forsvarsloven § 18.

Første ledd andre punktum slår fast at personer som inngår kontrakt etter første punktum pålegges en tjenesteplikt etter loven i kontraktsperioden. Tjenesteplikten avgrenses til å gjelde innkalling til tjeneste som faller inn under ordinær og ekstraordinær tjeneste etter forsvarsloven § 17. Annen type tjeneste kan det ikke inngås kontrakt om med hjemmel i første ledd.

Bestemmelsens *andre ledd* slår fast at Forsvaret ikke kan inngå kontrakt om tjenesteplikt med personer under vernepliktig alder etter § 6. Dette har sammenheng med § 4 og begrensninger i tjenesten for personer under 18 år.

Etter *tredje ledd* kan kontrakt om tjenesteplikt etter første ledd sies opp med tolv måneders oppsigelsesfrist. Kontrakt om tjenesteplikt kan ikke sies opp når Norge er i krig, krig truer eller den tjenestepliktige har mottatt innkalling til ekstraordinær tjeneste. I hvilke situasjoner «krig truer» vil være situasjonsbestemt. Adgangen til oppsigelse vil falle bort fra det tidspunkt myndighetene har fattet beslutning om at Norge er i krig eller krig truer.

Fjerde ledd slår fast at personer med kontrakt om tjenesteplikt etter første ledd ikke er å anse som arbeidstakere. Det innebærer at de ikke omfattes av arbeidstakerbegrepet i arbeidsmiljøloven eller ferieloven, og at rettigheter som tilfaller arbeidstakere ikke gjelder for personer med kontrakt om tjenesteplikt etter bestemmelsen. Inngåelse av kontrakt om tjenesteplikt innebærer ikke et ansettelsesforhold med Forsvaret, hverken som militært eller som sivil tilsatt, og reglene i statsansatteloven gjelder ikke. I de tilfeller hvor vernepliktige anses som arbeidstakere skal tilsvarende gjelde for personer med kontrakt om tjenesteplikt.

Det følger av *femte ledd* at personer med kontrakt om tjenesteplikt er å anse som frivillig tjenestegjørende etter folketrygdloven § 13-8 første ledd bokstav a. Dette innebærer at personer med kontrakt om tjenesteplikt gis samme rettigheter som de vernepliktige til yrkesskadefordeler dersom

det oppstår skade under tjeneste etter bestemmelsen.

I *sjette ledd* fremgår det at personer med kontrakt om tjenesteplikt skal ha samme rettigheter og plikter etter forsvarsloven som personer med lovpålagt verneplikt. Det innebærer blant annet en plikt til å møte i tråd med innkallingen etter § 19.

Med hjemmel i *syvende ledd* kan departementet fastsette nærmere regler i forskrift om gjennomføringen av tjenesten, herunder bestemmelser om rettigheter, innholdet i kontraktene, fritak fra tjenesteplikt og godtgjøring. Det kan blant annet være aktuelt i forskrift å gi nærmere regler om at kompensasjon tilsvarende feriepenger skal fremgå av kontrakten. Det kan også være aktuelt å fastsette nærmere regler om hvordan krav om godtgjøring for tjeneste skal fremsettes, dokumenteres og beregnes. Departementet kan også gi forskrift om adgangen til å inngå kontrakt om tjenesteplikt med utenlandske statsborgere. For å kunne pålegge utenlandske statsborgere som oppholder seg i og har en fast tilknytning til Norge verneplikt, er det et vilkår etter § 6 tredje ledd at det ikke foreligger en avtale med landet de er statsborgere av som er til hinder for verneplikt. Det samme vil gjelde ved kontrakt om tjenesteplikt. Det kan ikke gis forskrift om myndigheten til å kalle inn til ekstraordinær tjeneste med hjemmel i syvende ledd, jf. de generelle merknadene i punkt 3.1.4.

Til § 25 a

Bestemmelsen er ny og formålet med bestemmelsen er å tydeliggjøre at Forsvarsdepartementet og underliggende etater kan inngå kontrakt om tjenesteplikt med egne sivilt tilsatte i virksomheten. Bestemmelsen skal sikre at sivilt tilsatte i funksjoner som også må ivaretas i krig eller når krig truer er tjenestepliktig, jf. § 2.

Første ledd første punktum slår fast at det er den enkelte virksomhet i forsvarssektoren som

gis hjemmel til å inngå kontrakt om tjenesteplikt med sivilt tilsatte i virksomheten. Det kan ikke inngås kontrakt om tjenesteplikt med ansatte utenfor virksomheten med hjemmel i bestemmelsen. Det skal fremgå av kontrakten at det vil innebære at den sivilt tilsatte er tjenestepliktig etter § 2. Sivilt tilsatte som har inngått kontrakt har tjenesteplikt i krig og når krig truer, jf. § 34. Kontrakt om tjenesteplikt innebærer en selvstendig forpliktelse og kan inngås ved ansettelse eller på et senere tidspunkt. Det vil være opp til virksomheten hvilke sivilt tilsatte som sitter i funksjoner som inngår i styrkestrukturen.

Etter *andre ledd* fremgår det at kontrakt om tjenesteplikt ikke kan sies opp i krig eller når krig truer. I hvilke situasjoner «krig truer» vil være situasjonsbestemt. Adgangen til oppsigelse vil falle bort fra det tidspunkt myndighetene har fattet beslutning om at Norge er i krig eller krig truer. Begrensningen i muligheten til å si opp kontrakten skal fremgå av kontrakten.

Til § 25 b

Bestemmelsen er ny og lovfester at områdesjefene i Heimevernet kan tilsettes på åremål, jf. statsansatteloven § 10 nr. 1.

Andre ledd bestemmer at departementet kan gi forskrift om åremål for områdesjefene i Heimevernet. Det kan blant annet i forskrift være aktuelt å regulere lengden på åremålsperioden og adgangen til å gjenta ansettelse på åremål for samme person.

Forsvarsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i forsvarsloven (utvidet adgang til å inngå kontrakt om tjenesteplikt mv.).

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i forsvarsloven (utvidet adgang til å inngå kontrakt om tjenesteplikt mv.) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i forsvarsloven (utvidet adgang til å inngå kontrakt om tjenesteplikt mv.)

I

I lov 12. august 2016 nr. 77 om verneplikt og tjeneste i Forsvaret m.m. gjøres følgende endringer:

§ 17 første ledd første punktum skal lyde:

Tjenesteplikten for vernepliktige og personer som har inngått kontrakt om tjenesteplikt i medhold av § 25 omfatter ordinær tjeneste og ekstraordinær tjeneste.

§ 17 fjerde ledd skal lyde:

Kongen i statsråd bestemmer om vernepliktige og personer som har inngått kontrakt om tjenesteplikt i medhold av § 25 kan kalles inn til ekstraordinær tjeneste. Kongen kan gi forskrift om gjennomføringen av ekstraordinær tjeneste, om at Heimevernet kan kalle inn vernepliktige og personer som har inngått kontrakt om tjenesteplikt i medhold av § 25 til ekstraordinær tjeneste etter tredje ledd bokstav a til c, og om hvem som skal kunne be om bistand fra Heimevernet.

§ 19 tredje ledd skal lyde:

Departementet kan gi forskrift om innkalling til tjeneste, om godtgjøring og om utsettelse av tjenesten når samfunnsinteresser eller vektige velferdsgrunner krever det.

§ 25 skal lyde:

§ 25 Kontrakt om tjenesteplikt for personer uten verneplikt og om utvidet tjenesteplikt for vernepliktige

Forsvaret kan inngå kontrakt om tjenesteplikt med personer uten verneplikt og om utvidet tjenesteplikt for vernepliktige. De som inngår kontrakt pålegges i kontraktsperioden en tjenesteplikt etter forsvarsloven og kan kalles inn til ordinær og ekstraordinær tjeneste etter § 17.

Forsvaret kan ikke inngå kontrakt om tjenesteplikt etter første ledd med personer som er under vernepliktig alder etter § 6.

Kontrakt om tjenesteplikt etter første ledd kan sies opp med tolv måneders oppsigelsesfrist. Når

Norge er i krig, krig truer eller personen har mottatt innkalling til ekstraordinær tjeneste, kan kontrakten ikke sies opp.

Personer som inngår kontrakt om tjenesteplikt etter første ledd, anses ikke som arbeidstakere.

Personer som inngår kontrakt om tjenesteplikt etter første ledd er å anse som frivillig tjenestegjørende etter folketrygdloven § 13-8 første ledd bokstav a.

Personer som har påtatt seg en tjenesteplikt i medhold av første ledd, har for øvrig samme rettigheter og plikter etter denne loven som personer med lovpålagt verneplikt.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføringen av tjenesten, herunder bestemmelser om rettigheter, om innholdet i kontraktene, om fritak for tjenesteplikt, om godtgjøring og om adgangen til å inngå kontrakt om tjenesteplikt med utenlandske statsborgere.

Ny § 25 a skal lyde:

§ 25 a Kontrakt om tjenesteplikt med sivilt tilsatte

Forsvarsdepartementet og underliggende etater kan inngå kontrakt om tjenesteplikt med sivil tilsatte i virksomheten. Det skal fremgå av kontrakten at den sivilt tilsatte er tjenestepliktig etter § 2.

Når Norge er i krig eller når krig truer kan kontrakt om tjenesteplikt etter første ledd ikke sies opp. Begrensingen i adgangen til oppsigelse skal fremgå av kontrakten.

Ny § 25 b skal lyde:

§ 25 b Åremål for områdesjefer i Heimevernet

Områdesjefer i Heimevernet kan tilsettes på åremål.

Departementet kan gi nærmere bestemmelser i forskrift om åremål for områdesjefer i Heimevernet.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.